

”SE OLI KYLLÄ AKKAENERGIAA PULLOLLAAN, HYVÄ ETTEI SEINÄT HAJONNU”

– huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksia vertaisryhmätoiminnasta

Jessi Eriksson
Laurea-ammattikorkeakoulu,
Tikkurilan yksikkö
Sanna Heikkinen
Diakonia-ammattikorkeakoulu,
Diak Etelä, Helsinki
Opinnäytetyö, kevät 2008
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Eriksson, Jessi & Heikkinen, Sanna. "SE OLI KYLLÄ AKKAENERGIAA PULLOLLAAN, HYVÄ ETTEI SEINÄT HAJONNU" -huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksia vertaisryhmätoiminnasta. Helsinki kevät 2008, 79 s., 4 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK). Laurea-ammattikorkeakoulu. Tikkurilan yksikkö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosionomi (AMK).

Opinnäytetyö on tehty Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliiton Voikukkiahankkeessa, joka on järjestänyt vertaistukiryhmiä huostaanotettujen lasten vanhemmille. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksia vertaistukiryhmästä. Syksyllä 2006 aloittanut ryhmä koostui seitsemästä vanhemmasta, joista haastateltiin neljää vanhempaa. Ryhmä kokoontui kahden viikon välein yhteensä kymmenen kertaa.

Opinnäytetyön teoreettisessa osiossa käsitellään vanhemmuutta ja sitä, miten vanhemmuus säilyy huostaanoton jälkeen. Lisäksi työssä käsitellään sosiaalista tukea, vertaistuen voimaa ja huostaanoton herättämiä tunteita, jotka nousivat aiheistosta vahvasti esille. Aineisto on kvalitatiivinen ja aineisto on analysoitu sisällönanalyysillä.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa vanhempien kokemuksia vertaisryhmätoiminnasta ja tutkia sitä, miten vertaistukiryhmä on vanhempia tukenut. Haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluina huhti- ja toukokuun 2007 aikana, jolloin ryhmän toiminta oli jo loppunut. Kaikki haastateltavat olivat naisia. Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen ja haastattelut ovat tyyliltään teemahaastatteluja. Pääaiheiksi haastatteluista nousi voimaannuttava vertaistuki, tunteiden läpikäynnin merkitys ja vanhemmuuden jälleenrakentuminen.

Tutkimuksen mukaan vertaisryhmä koettiin tukea ja apua antavana. Vanhemmat kokivat tärkeänä mahdollisuuden jakaa kokemuksia huostaanotosta ja sen herättämistä tunteista luottamuksellisessa ilmapiirissä. Ilman luottamuksellista ilmapiiriä ei tunteiden rohkea läpikäynti olisi onnistunut. Tunteita läpikäydessä vanhemmille mahdollistui irtautuminen syyllisyyden ja häpeän tunteista. Ryhmä auttoi vanhempia kasvussa vahvempaan vanhemmuuteen ja vanhemmuuden uudelleenrakentamiseen. Tämä näyttäytyi itsetunnon vahvistumisena.

Asiasanat: vertaistuki, sosiaalinen tuki, huostaanotto, tunteet ja vanhemmuus

ABSTRACT

Eriksson, Jessi and Heikkinen, Sanna
Experiences of peer group activities for parents with a child taken into care.
79p., 4 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2008.

Diaconia University of Applied Sciences, Degree Programme in Social Services.
Laurea University of Applied Sciences, Tikkurila. Degree Programme in Social
Services. Degree: Bachelor of Social Services.

This thesis was part of a project by The Finnish Association for Child and Family Guidance that has arranged peer support groups for parents whose child has been taken into care. The goal of this thesis was to study parents' experiences in a support group that started in autumn 2006.

The theoretical part of the thesis focused on parenthood and its maintenance after the child has been taken into care. This thesis also dealt with social support and the emotions involved in the process of taking-into-care.

In this thesis, four parents were interviewed during April and May 2007. By this time, the group that had had ten peer support meetings organized every two weeks, was no longer active. The research was qualitative by nature and based on theme interviews. The main topics of the interviews turned out to be empowering peer support, the meaning of dealing with one's emotions and the reconstruction of parenthood.

According to this study, peer group was considered supportive, important and helpful. The interviewees indicated that the most important aspect was to be able to talk about the emotions regarding the process of taking-into-care with someone with the same experiences.

Keywords: peer support, social support, taking into care, emotions, parenthood

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	6
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	7
2.1 Voikukkia -projektin ja vertaistukiryhmän lähtökohdat.....	7
2.2 Ryhmätoiminnan kuvaus.....	9
2.3 Aikaisempia tutkimuksia avun saannista.....	12
3 VANHEMMUUS JA ETÄVANHEMMUUS	15
3.1 Huostaanotto ja etävanhemmuuden tukeminen.....	16
3.2 Vanhempien näkyminen huostaanottoprosessin eri vaiheissa.....	18
4 SOSIAALINEN TUKI RYHMÄSSÄ	20
4.1 Vertaistuki	21
4.2 Suljettu ryhmä.....	24
5 HUOSTAANOTON HERÄTTÄMÄT TUNTEET	26
5.1 Syyllisyys	27
5.2 Häpeä	29
5.3 Katumus.....	30
5.4 Viha.....	30
6 RYHMÄPROSESSI	31
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	34
7.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	34
7.2 Aineiston keruu	34
7.3 Haastattelutilanteiden kuvaus	35
7.4 Aineiston analysointi	37
7.5 Analyysin eteneminen.....	38
8 TUTKIMUSTULOKSET	39
8.1 Voimaannuttava vertaistuki.....	39
8.1.1 Hyväksyvä ja kannustava ilmapiiri.....	40
8.1.2 Asiantuntijuus ryhmässä	41
8.1.3 Ryhmässä käsiteltävät aihealueet.....	41

8.1.4 Vertaistuki.....	42
8.1.5 Yksin jääminen	43
8.2 Tunteiden läpikäynnin merkitys.....	44
8.2.1 Syyllistävästä tunteista irtautuminen.....	45
8.2.2 Omien tunteiden läpikäynti ja hyväksyntä.....	46
8.3 Vanhemmuuden jälleenrakentuminen.....	47
8.3.1 Vanhemmuus ja suhde lapsiin.....	47
8.4 Ryhmästä nousseet kehittämissuhteet.....	48
9 POHDINTA.....	50
9.1 Tutkimustulosten tarkastelu	50
9.2 Opinnäytetyöprosessin kuvaus ja arviointi	54
9.3 Ammatillinen kehittyminen	56
9.4 Eettisyys	57
9.5 Opinnäytetyön luotettavuus	59
9.6 Kehittämissuhteet.....	62
LÄHTEET	64
LIITE 1.....	67
LIITE 2.....	69
LIITE 3.....	70
LIITE 4.....	71

1 JOHDANTO

Huostaanotot ovat lisääntyneet pääkaupunkiseudulla viimeisien vuosien aikana. Lapsen huostaanotto on aina kriisi vanhemmille, ja vanhemmat jäävät usein huostaanoton tapahduttua yksin. Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliiton kolmivuotinen Voikukkia–projekti (2006–2008), tarjoaa tukea huostaanotettujen lasten vanhemmille vertaisryhmän avulla. Projektin tavoitteena on vertaistukimallin kehittäminen ja arvokkaan vanhemmuuden luominen huostaanotosta huolimatta. Ryhmissä vanhemmilla on mahdollisuus käsitellä lapsen huostaanottoon liittyviä tunteita ja tätä kautta saada vahvistusta omaan vanhemmuuteensa. Menetelminä käytetään muun muassa keskustelua ja toiminnallisia menetelmiä. (Kivinen 2006.)

Voikukkia–projekti tarjosi opinnäytetyöaihetta Diakin opinnäytetyötorilla syksyllä 2006 ja päätimme tarttua haasteeseen, sillä aihe on erittäin ajankohtainen ja uteliaisuutemme syntyi myös lastensuojelusta kertyneen työkokemuksemme kautta. Opinnäytetyön aiheena ja tavoitteena on tuoda esille vanhempien kokemuksia ohjatusta vertaistukitoiminnasta ja tarkastella sitä, millaista tukea vertaisryhmä vanhemmille antaa.

Ensimmäinen vertaistukiryhmä käynnistyi syksyllä 2006 ja ryhmässä oli seitsemän jäsentä. Ryhmän ohjaajina toimivat kokeneet lastensuojelun problematiikkaan perehtyneet työntekijät. Ryhmä oli luonteeltaan suljettu ja se kokoontui kahden viikon välein yhteensä kymmenen kertaa.

Aineisto on kerätty haastattelemalla neljää vanhempaa vertaistukiryhmästä. Kaikki haastateltavat olivat naisia. Haastattelut tapahtuivat ryhmän päätyttyä keväällä 2007. Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen. Haluamme edistää työllämme tulevia vertaisryhmiä kohdistamaan toimintansa olennaisiin seikkoihin ja tuoda esille vertaistuen merkitystä. Työllä halutaan tuoda esille vanhempien näkyvyyttä ja vanhempien mielipiteitä. Toivomme, että työmme auttaa kasvatus- ja perheneuvonta-

liittoa kehittämään vertaisryhmätoimintaa eteenpäin.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Voikukkia -projektin ja vertaistukiryhmän lähtökohdat

Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliiton Voikukkia-projekti on kolmivuotinen projekti, jossa pyritään saamaan aikaan myönteisiä edellytyksiä lapsen huostaanoton jälkeiselle vanhemmuudelle ammattilaisten ja vertaisryhmien avulla. Projektin toteutus tapahtuu yhdessä kolmannen sektorin ja kunnallisten toimijoiden kanssa. (Kivinen 2006.)

Ensimmäinen vertaistukiryhmä aloitti seitsemällä ryhmäläisellä. Tiedon vertaistukiryhmästä vanhemmat saivat omalta sosiaalityöntekijältään, neuvolasta sekä mielenterveystoimistosta. Muutama vanhempi otti itse yhteyttä projektityöntekijään. Jokainen vanhempi haastateltiin, jotta ryhmään saataisiin motivoituneita vanhempia. Sosiaalityöntekijät antoivat vanhempien luvalla heidän yhteystietonsa projektityöntekijälle, joka otti yhteyttä vanhempiin. Projektityöntekijä tapasi jokaista vanhempaa yhdessä toisen vetäjän kanssa ennen ryhmän alkua. Tapaamiset tapahtuivat ryhmäläisten kotona ja tapaamisissa kerrottiin ryhmästä ja siitä, mitä se vaatii. Jo etukäteen vanhemmille ja ohjaaville tahoille oli ilmoitettu, ettei ryhmään voi osallistua henkilö, jolla on akuutti mielenterveys- tai päihdeongelma. Vielä ennen ensimmäistä ryhmätapaamista vanhemmille lähetettiin tervetulo kirje. (Kivinen 2006.)

Ryhmään tulijoita oli syksyllä niin paljon, että käytännössä keväällä aloittava ryhmä oli jo täynnä. Kaikki ryhmäläiset olivat erittäin motivoituneita ja olivat kertoneet työntekijöille toivoneensa tällaista ryhmää jo pitkään. Moni vanhemmista oli ihme-

tellyt, miksi tällaista ryhmää ei ole aikaisemmin ollut tarjolla. (Kivinen 2006.)

Jokaisen ryhmäläisen tilanne on erilainen. Se, että lapsi on sijoitettuna kodin ulkopuolelle, ei tarkoita, että näillä vanhemmilla olisi välttämättä muuta yhteistä. Yhdistävänä tekijänä näillä vanhemmilla on kuitenkin se, että heidän vanhemmuutensa on haavoittunut ja he ovat joutuneet kamppailemaan syyllisyyden, häpeän ja arvottomuuden tunteiden kanssa. (Kivinen 2006.)

Vertaisryhmä toimii sosiaalialan työlle ominaisten ammattieettisten arvojen ja periaatteiden mukaisesti. Sosiaalialan ammattieettisissä ohjeissa todetaan: ”Asiakkaan ihmisarvon ja yksilöllisyyden ehdoton kunnioittaminen on ainoa mahdollinen perusta eettisesti ja moraalisesti kestäväälle toiminnalle.” Voikukkia-projektissa on tavoitteena toimia toteuttaen avoimuutta, kumppanuutta, dialogisuutta sekä osallisuutta. Tavoitteena on myös se, että ryhmäläisten ja työntekijöiden suhde olisi mahdollisimman lähellä kumppanuussuhdetta. Tällä tarkoitetaan sitä, että asiakkaan elämää ja ongelmatilanteita pohditaan yhdessä eikä kummankaan työntekijän eikä ryhmäläisen asiantuntijuus nouse toisen yläpuolelle. Molemmat ovat asiantuntijoita ja tuovat kohtaamisiin omat tietonsa ja kokemuksensa. (Kivinen 2006.)

Ryhmän ohjaajia Paula Määttä ja Riitta Korhosta haastateltiin Suomen kasvatus ja perheneuvontaliiton jäsenlehteen 1–2/07. Molemmat ohjaajat olivat sitä mieltä, että ensimmäinen ryhmä oli käynnistynyt erinomaisesti. Vanhemmat ovat olleet vastaanottavaisia, avoimia, suhtautuneet kunnioittavasti toisiaan kohtaan sekä olleet valmiita jakamaan kipeitäkin kokemuksia. Ryhmään tulo on aina iso päätös vanhemmalta, ja vetäjät arvelevatkin, että ryhmään tulo oli helpompaa, kun alkuhaastatteluiden kautta toinen vetäjästä oli jo tuttu. Alkuhaastattelu toimi myös motivaation nostattajana. (Svensberg 2007, 13.)

2.2 Ryhmätoiminnan kuvaus

Saimme tilaisuuden työharjoittelun kautta haastatella epävirallisesti Paula Määttä, toista vertaistukiryhmän vetäjistä. Hän kertoi, että ryhmässä käsiteltävät aihealueet perustuivat pitkälti Virpi Kujalan teokseen *Jaetun vanhemmuuden mahdollisuudet* (2003). Aiheet ja teemat olivat sellaisia, jotka Kujala oli nähnyt tarpeellisiksi ja tärkeiksi aiheiksi huostaanotettujen lasten vanhempien vertaistukiryhmässä. Teemat oli suunniteltu kymmenen kerran tapaamisille.

Kujalan kuvaama ryhmäprosessi alkaa tutustumisella ja yhteisten pelisääntöjen luomisella. Ensimmäinen kokoontumiskerta on erittäin tärkeä, koska ensimmäisellä kerralla ryhmäläiset muodostavat käsityksensä ryhmästä. (Kujala 2003b, 28.) Jokaisella ryhmäkerralla on selkeä rakenne, mikä tuo tuttuuden ja turvallisuuden tunteen. Jokainen ryhmäkerta alkaa ja päättyy vanhempien tuntemuksilla siitä, millä mielellä he tulevat ja lähtevät. Alkutuntemusten jälkeen ryhmässä juodaan aina kahvit ja käydään läpi edellisen kerran aiheita ja niistä mahdollisesti nousseita tunteita. Ryhmässä käytetään toiminnallisia menetelmiä aiheen syventämiseen, esimerkiksi maalaamista, kirjoittamista tai erilaisia kortteja. Keskustelua tapahtuu pareittain, pienissä ryhmissä ja koko ryhmän kesken. (Svensberg 2007, 13.)

Ryhmän ohjelma on rakentunut osin ryhmäläisten ennakkohaastatteluissa nousseiden toiveiden perusteella. Runko tarkentui ryhmäkertojen edetessä. Ohjaajat pitivät tärkeänä, että kokoontumistila oli aina sama ja tilan tunnelma oli viihtyisä ja että paikan päällä tarjottiin välipala. Ryhmässä oli kaksi vetäjää ja yksi varavetäjä. Vetäjät pitivät tärkeänä, ettei ryhmää tarvitse koskaan perua eikä sitä tarvitse koskaan vetää yksin, koska yksin ei kykene havainnoimaan ryhmää ja sen prosesseja. (Svensberg 2007, 13). Jos joku ryhmäläisistä oli poissa, tulee hänen ilmoittaa siitä, ja ryhmäkerran jälkeen toinen vetäjistä soitti poissaolleen ja kertoi, mitä ryhmässä on tehty ja keskusteltu ja samalla tarkistettiin ryhmäläisen tilannetta ja poissaolon syytä. (Kivinen 2006).

Vanhemmat lähtivät avoimesti keskusteluun, ja kahden tunnin kokoontumisaika vaatiikin vetäjältä oikeudenmukaisuutta, että jokainen saa puheenvuoron, sekä herkkyyttä huomata ryhmäläisten eri kriisin vaiheet. Ketään ei pakotettu puhumaan vasten tahtoa. Jokaisella kerralla keskustelun aiheiksi nousivat vanhemmuus, lasten ja nuorten vointi ja vanhempien suhteet lapseen. Lapsille on erittäin tärkeää, että vanhemmat ovat sinut huostaanoton kanssa ja yhteys vanhempiin säilyy huostaanotosta huolimatta. (Svensberg 2007, 13.)

Toinen kokoontumiskerta sisältää mahdollisuuden kertoa oma henkilökohtainen tarina, joka liittyy oman lapsen huostaanottoon. Kujalan kokemus on, että vanhemmilla on suuri tarve puhua huostaanottoon liittyvistä kokemuksista ja kuulla muiden kertomuksia. Ryhmän vetäjällä on keskeinen tehtävä ajankäytön säännöstelemisessä, jotta jokainen saa saman mahdollisuuden puhua tai olla puhumatta. Ryhmäläiset voivat olla helpottuneita lähtiessään ryhmätapaamisesta, mutta samalla he voivat olla hyvin uuvuksissa, sillä ryhmässä puhuminen ja toisten kuuntelu ovat psyykkistä työtä. (Kujala 2003b, 29, 30.)

Kolmannen kerran teemana ovat kriisi ja sen eri vaiheet. Lapsesta luopuminen on aina kriisi. Tästä teemasta olisi tärkeää jakaa vanhemmille materiaalia, jotta he voivat työstää aihetta halutessaan kotona ja seurata, missä vaiheessa ovat itse sillä hetkellä. Kriisin vaiheet jaetaan sokkivaiheeseen, reaktiovaiheeseen, käsittelyvaiheeseen ja uudelleensuuntautumisvaiheeseen. Neljännellä tapaamiskerralla puhutaan lapsen erokriisistä. Muutto kotoa sijaispaikkaan on kriisi lapselle ja lapsen on tärkeä tietää, etteivät vanhemmat ole häntä hylänneet. (Kujala 2003b, 30, 39.)

Viidennen kerran teemana on lapsen ja vanhemman välisen yhteyden säilyttäminen. Lapselle on tärkeää, että hän tapaa vanhempiaan säännöllisesti. Tapaamisista päätetään huoltosuunnitelmapalaverissa, jossa ovat läsnä vanhemmat, sijaisperheen työntekijä ja sosiaalityöntekijä. Palaverit saattavat olla uuvuttavia van-

hemmille. Tällä kerralla voidaan puhua tunteista, jotka heräävät kun vanhempi tapaa lasta, lapsen ollessa sijoituksessa. Yhteistyöstä sijaisvanhempien tai laitoksen-työntekijöiden kanssa on hyvä puhua myös tällä kerralla. Vanhemman ja sijaisvanhemman ei tarvitse kilpailla lapsen vanhemmuudesta, vaan molemmat vanhemmat ovat yhtä tärkeitä. (Kujala 2003 b, 40–44.)

Kuudennella kerralla voidaan ryhmään kutsua henkilö, joka kertoo oman selviytymistarinaan. Kertomassa voi olla henkilö, joka on saanut lapsensa takaisin tai jonka kohdalla sijoituksesta on tullut pysyvä ratkaisu. Tapausesimerkistä kuuleminen toimii toivon luojana vanhemmille, että kriisistä voi selviytyä. Toisen kertomuksesta voi saada hyviä vinkkejä omaan tilanteeseensa. Kuudennen kerran voi käyttää myös palaamalla edellisten kertojen aiheisiin, jos on tarvetta. Ryhmäkerta voi tapahtua myös eri paikassa kuin normaalisti. (Kujala 2003 b, 45.)

Seitsemännellä kerralla voidaan puhua etävanhemmuuden mahdollisuuksista. Lapsen kannalta on erittäin tärkeää, että välit vanhempiin säilyvät hyvinä. Vanhemmuutta voidaan käsitellä esimerkiksi vanhemmuuden roolikartan avulla. Biologisten vanhempien on mahdollista toteuttaa jokaista vanhemmuuden osa-aluetta jossain määrin. Tässä tilanteessa voidaan puhua jaetusta vanhemmuudesta, jolloin vanhemmuutta toteuttaa useampi aikuinen. Vanhemmuuden roolikartan läpikäynti saattaa nostaa vanhemmissa esille syyllisyyden tunteita. Vanhemmuuden roolikartan tarkastelussa on erittäin tärkeää pitää yllä voimavarakeskeistä ja positiivista näkökulmaa. Jokaisella vanhemmalla on omia vahvuuksia, ja roolikartta voi tuoda uusia oivalluksia vanhemmuuden toteuttamiseen lapsen ollessa sijoituksessa. (Kujala 2003 b, 46–50.)

Kahdeksannella kerralla voidaan puhua vanhempien omasta jaksamisesta ja voimavaroista. Vanhempien on tärkeää tunnistaa omia voimavaroja ja keinoja, jotka toimivat selviytymisen tukena. Yhdeksännellä kerralla voidaan pohtia tulevaisuuden näköaloja. Ryhmässä voidaan pohtia jokaisen ryhmäläisen henkilökohtaisia tulevaisuuden perspektiivejä ja huomata, että jokaisen kohdalla ne ovat erilaisia

ulottuvuuksiltaan. Kokemukset lapsen sijoituksesta ovat aina yksilöllisiä. Osa vanhemmista pyrkii siihen, että lapsi voi palata takaisin kotiin jollakin aikavälillä. Toinen voi pitää sijoitusta hyvänä ratkaisuna. Vanhemman on tärkeää kaikesta huolimatta muodostaa realistinen käsitys omasta tilanteesta ja laatia itselleen suunnitelma, joka sisältää välitavoitteita. Elämässä on erilaisia osa-alueita, joita voidaan tulevaisuuden kannalta pohtia, esimerkiksi opiskelu, työ vapaa-aika tai ihmissuhteet. Kymmenennellä eli viimeisellä kerralla juhlistetaan ryhmän päättymistä ja arvioidaan ryhmäprosessia. Yhteisellä suullisella arvioinnilla on tärkeä merkitys ryhmäläisten irtautumisen kannalta. (Kujala 2003b, 52–57.)

2.3 Aikaisempia tutkimuksia avun saannista

Huostaanottoa on yleisesti tutkittu vain lapsen näkökulmasta. Huostaanotto on kuitenkin voimakkaita surun ja vihan sekaisia tunteita herättävä tilanne vanhemmille, vaikka he ymmärtäisivät huostaanoton tarpeellisuuden. Jos tukea ei heti tarjota, voi työskentely perheen kanssa olla hankalaa ja vanhempien ahdistuksen kokemus pitkittyä. (Kähkönen 1991, 76.)

Kähkösen mukaan lapsen huostaanoton ja sijoituksen jälkeen biologista perhettä ei tueta aktiivisesti sosiaalitoimen taholta. Lastensuojelun työntekijöiden ja nykyisten työmuotojen voimavarat eivät riitä tukemaan vanhempia huostaanoton jälkeen (Taskinen & Törrönen 2004, 15). Uusien tukimuotojen kehittämiseen ja käyttöönottoon vaikuttavat sosiaalitoimen käytössä olevat resurssit ja työntekijöiden asenteet vanhempia kohtaan (Kähkönen 1991, 77).

SOS-lapsikylään sijoitetuista lasten vanhemmista lähes puolet oli jäänyt ilman minkäänlaista apua ja tukea huostaanottilanteen jälkeen. Suurin osa tuen saaneista oli kääntynyt sukulaistensa ja ystäviensä puoleen. Kolmasosa oli saanut apua sosiaalitoimistosta. Koisti-Auerin mukaan kunnilla ei ole juuri tarjota palveluita, jotka olisivat erikoistuneet huostaanotettujen lasten vanhemmille, kuten esi-

merkiksi keskusteluryhmiä tai kriisiapua. 54 % kunnista ilmoitti tarjoavansa vanhemmille palveluita ja tukimuotoja perheneuvolasta, mielenterveystoimistosta ja A-klinikalta. Kyselyyn osallistuneista vanhemmista kuitenkin vain kaksi olivat saaneet apua perheneuvolasta tai mielenterveystoimistosta. Yli kolmasosa kunnista ilmoitti vanhemmille kohdistetut palvelut riittämättömiksi. (Koisti-Auer 2000, 12–13.)

Tukimuotoja kaivataan lisää ja tukimuodoista sosiaalityöntekijät mainitsevat tärkeimmiksi kriisiavun ja vertaisryhmät. Kunnat toivoisivat apua huostaanotto-tilanteeseen mm. järjestöiltä. Yhdeksi ongelmaksi palveluiden tarjonnan ohella nousee usein vanhempien kykenemättömyys ottaa apua vastaan. (Koisti-Auer 2000, 12–13.) Vaikka sosiaaliviraston tehtäväksi on määritelty vanhempien tukeminen, on käytäntö kuitenkin osoittanut, etteivät vanhemmat kykene ottamaan apua vastaan sosiaalityöntekijältään, koska syyttävät usein tätä huostaanotosta ja ovat vihamielisiä työntekijää kohtaan. Niemelä huomauttaa, että usein vanhemmat haluavat purkaa tunteitaan lapsensa sijoituspaikkaan. (Niemelä 2000, 105.)

Biologisten vanhempien tulisi saada halutessaan pitkäaikaista tukea lapsen sijoituksen aikana. Pitkäaikaisen tuen tarkoituksena on läpikäydä kriisiä, kerätä voimavaroja ja vahvistua vanhempana ja etävanhempana. Sininauhaliiton aloittamalla Eevan perhe -projektilla tuettiin sijoitettujen lasten vanhempien ryhmätoiminnalla. Ryhmätoiminnalla oli kolme päätavoitetta: lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamisen aiheuttaman kriisin läpikäyminen, vanhempien oman elämän ja selviytymisen tukeminen ja vanhemmuuden vahvistuminen ja sitä kautta lasten hyvinvoinnin lisääntyminen. (Kujala 2003a, 25–27.)

Sininauhaliiton projektin toiminta perustui pitkälti ryhmäläisten toiveisiin. Vanhemmilla oli suuri tarve kertoa ja jakaa omia kokemuksia ja kuulla muiden kokemuksista. Yleisesti lapsen sijoitukseen liittyy häpeän ja syyllisyyden tunteita, joista ei uskalleta puhua leimautumisen pelossa. Vanhemmille on helpottavaa huomata, ettei ole ainoa, jonka lapsi on sijoitettu ja jolla on vaikea elämäntilanne. Vanhemmat pitivät myös merkittävänä asiatiedon saamista esimerkiksi huostaanoton eri vaiheis-

ta. (Kujala 2003a, 28–29.)

SOS-lapsikylätoiminnan loppuraportissa käy ilmi yhteistyön merkitys vanhempien kanssa. Sujuva yhteistyö, tiedonkulku ja vanhempien mielipiteiden huomioonottaminen vaikuttivat onnistuneeseen sijoitukseen, jolloin lapsi saa keskittyä omaan kasvuun ja kehitykseen ja saa vanhemmilta luvan kiintyä sijaisperheeseensä. Lapsen turvalliseen kasvuun liittyy kiinnittyminen sijaisperheeseen sekä yhteydenpito biologisiin vanhempiin ja sukulaisiin. Tätä kautta lapsen identiteetin kasvu saa tukea koska lapsi voi käydä vanhempien kanssa läpi sisäisten ajatusten ja tunteiden työstämistä. (Koisti-Auer 2002, 10–11,19.)

Vanhempien on vaikeampaa kestää lapsen perhesijoitusta kuin laitossijoitusta. Vanhemmista tuntuu, että perhesijoituksessa he joutuvat kilpailemaan sijaisvanhempien kanssa. Vanhemmat myös uskovat, että laitossijoituksessa he voivat tavata lastaan useammin. Lapsen sijoituksen jälkeen vanhemmuus jatkuu jaettuna vanhemmuutena. Ensimmäisiä tapaamiskertoja leimaa mustasukkaisuus, suru, ahdistus, viha ja ikävä. Luottamuksellisen ja kunnioittavan suhteen avulla aletaan rakentaa yhteistyötä lapsen parhaaksi. Sijoitukseen liittyy voimakkaiden tunteiden läpikäymistä, ja usein tunteet purkautuvat sijoituspaikan työntekijöihin, jos apua ei ole saatu tai haettu muualta. Vanhemmille on kerrottava kuinka ensisijaisen tärkeää on heidän ja lapsen yhteydenpito. (Koisti-Auer 2002, 11,19, 35.)

SOS-lapsikylään sijoitettujen lasten vanhemmat toivoivat tukea surun läpikäymiselle sekä tukea huostaanottotilanteessa ja sen jälkeen. Tuen he toivoivat saavansa sosiaaliviranomaisilta sekä sijoituspaikan työntekijöiltä. Vanhemmat toivoivat saavansa tavata muita vanhempia, joiden lapset ovat huostaanotettuja. Tapaamisia järjestettiin ja niiden suosio oli suuri. Vanhemmat toivoivat myös totuudenmukaista tietoa lapsen sijoituksesta. Usein vanhemmat luulivat sijoituksen olleen väliaikainen, vaikka kyse oli alun perin jo pidempiaikaisesta sijoituksesta. (Koisti-Auer 2002, 35, 50.)

3 VANHEMMUUS JA ETÄVÄNHEMMUUS

Vanhemmuuden käsitettä ja vanhemmuutta ovat määritelleet eri asiantuntijat ja lainsäädäntö. Vanhemmuudesta puhuttaessa puhutaan usein lapsen hoivasta, huolenpidosta, huoltajuudesta, kasvatuksesta, suojelusta ja emotionaalisesta kohtaamisesta. Vanhemmuuteen sisältyy lapsen kasvatusta, mutta siihen sisältyy myös aika, joka lapsen kanssa vietetään. (Saarnio 2004, 242.)

Vanhemmuus on elinikäinen, ja jokainen vanhempi saa evästystä siihen omilta vanhemmiltaan, lapsuudestaan ja kasvuympäristöstään. Oman lapsen kautta vanhemmuus syntyy ja lapsen kasvaessa se kehittyy, koska lapsi tarvitsee erilaista vanhemmuutta kasvaessaan ja kehittyessään. (Krank 2006.) Riittävä vanhemmuus on sitä, että kotoa löytyy turvallista ja läsnä olevaa aikuisuutta. Aikuisuus on rajoja ja rakkautta, mutta myös sitä, että kestää lapsen tunteet ja pystyy vastaamaan niihin riittävässä määrin. (Saarnio 2004, 243.)

Irene Krister määrittelee käsitteet riittävä vanhemmuus ja riittämätön vanhemmuus. Hänen mukaansa riittävän hyvän vanhemmuus vaatii sitä, että vanhemmalla on hyvä itsetunto ja tietoisuutta omista tarpeistaan ja tunteistaan. Tämä tarkoittaa sitä, että riittävän vanhemmuuden kodeissa on läheisyyttä ja vanhemmat ovat tietoisia omasta sisimmästään ja persoonastaan. Kristerin mukaan riittämätön vanhemmuus tarkoittaa itsestään vieraantuneisuutta, ja tällaiset vanhemmat tarvitsevat persoonansa jatkeeksi lisukkeita, esimerkiksi rahaa, päihteitä tai tavaroita. (Krister 2002, 26.)

Lapsen huostaanotto on kriisi lapselle, mutta myös vanhemmille, vaikka he olisivat aloitteen huostaanottoon itse tehneet. Lasten vanhemmat jäävät usein ilman apua ja tukea, koska resurssit virallisilla tahoilla eivät riitä. Vanhemmat jäävät huostaanoton jälkeen yksin omien tunteidensa kanssa, koska huostaanottoon liittyvää syyllisyyttä, ahdistusta ja häpeää on vaikea jakaa. Vanhemman ahdistus vaikuttaa

lapsen sopeutumiseen sijoituspaikassaan. (Kivinen 2007.)

Etävanhemmuustermiä on alettu käyttää varsinkin vertaistukiryhmissä biologisen vanhemmuuden sijasta, koska etävanhemmuustermi mielletään laaja-alaisempaan vanhemmuuteen ja se antaa vanhemmuudelle tilaa ja sisältää enemmän vanhemmuutta. Lapsen edun ja vanhemman kuntoutumisen kannalta on oleellisen tärkeää, että vanhemmuus jatkuu sijoituksesta huolimatta. Psykologiassa on vallalla käsitys, jonka mukaan lapsen ja vanhemman tiivistä sidettä ei tule katkaista huostaanoton yhteydessä, vaan on jokaisen edun mukaista tukea suhdetta sijoituksen jälkeenkin. Vanhemmuus ei lopu, vaikka lapsi ei olisikaan vanhemman arjessa päivittäin, se vain muuttaa muotoaan. (Kujala 2003b, 14,18, 47.)

3.1 Huostaanotto ja etävanhemmuuden tukeminen

Kodin ulkopuolelle sijoitettuna oli 15 628 lasta ja nuorta vuonna 2006. Sijoitusten määrä kasvoi 312 lapsella ja nuorella edellisestä vuodesta. Viime vuosina sijoitusten vuosimäärä on kasvanut 2-5 prosentin vuosivauhtia. Vuonna 2006 lastensuojelun avohuollon asiakkaita oli 59 066 lasta ja nuorta, näistä uusien osuus oli 29,5 prosenttia. (Lastensuojelu 2008.)

Vanhemmuus on monitasoinen tehtävä. Viime aikoina on käyty keskustelua siitä, onko vanhemmuus nykypäivänä hukassa. Vanhemmuus näyttyy tänä päivänä haasteellisena ja jäsentymättömänä. Roolikarttaa käytetään työvälineenä perhekuntoutuksessa, yhteistyövälineenä työntekijälle ja asiakkaalle, muutostarpeen havainnollistamisessa ja muutoksen käynnistämisessä. Roolikartta toimii työvälineenä ennalta ehkäisevässä, kuntouttavassa ja korjaavassa työssä, ja se toimii apuvälineenä arvioidessa vanhemmuutta ja lastensuojelutoimenpiteitä. (Helminen 1999, 5, 11.)

Huostaanotettujen lasten vanhempien vertaistukiryhmissä vanhemman roolia voidaan käydä läpi Suomen Kuntaliiton laatuprojektissa kehitettyä vanhemmuuden roolikarttaa. Roolikartta auttaa jäsentämään ja selkeyttämään vanhemmuutta. Vanhemmuuden roolikartan käyttö on hedelmällistä puhuttaessa jaetusta vanhemmuudesta. Vanhemmuus jatkuu sijoituksesta huolimatta, mutta vanhemmuuden eri osa-alueet tulevat eri tavalla jaetuiksi eri henkilöiden kesken. Sijoituksessa olevan lapsen ympärillä voi olla paljon aikuisia, joiden tulee turvata riittävä vanhemmuus lapselle. Mitä osa-alueita biologiset vanhemmat voivat toteuttaa, mitkä osa-alueet ovat parhaimmat sijoituspaikan toteuttaa? Tässä työssä voidaan apuna käyttää vanhemmuuden roolikarttaa. Vanhemmuuden osa-alueita ovat: elämän opettaja, rakkauden antaja, huoltaja, rajojen asettaja, ihmissuhdeosaaja. (Helminen 1999, 21.)

Lastensuojelutyössä korostuvat vanhemmuuden monenlaiset puutteet. Työskentely vanhempien kanssa saattaa olla haasteellista, koska vanhemmat saattavat käyttäytyä hyökkäävästi, vihaisesti ja vastustelevasti. Näiden tunteiden takaa löytyy usein syyllisyyttä ja epäonnistumisen tunnetta. Tällaisessa tilanteessa vanhempien voimavarat ovat vähissä ja työskentely on pääasiassa tilanteen rauhoittelua. (Helminen 1999, 19.)

Lapsen ollessa sijaishuollossa on arvioitava, miten vanhemmuus lapsen kohdalla sijaishuollossa toteutuu. Lapsen elämään saattavat biologisten vanhempien lisäksi kuulua isovanhemmat, muita sukulaisia, tukihenkilö, sijaisvanhemmat tai laitoksen työntekijät. Tässä tilanteessa on tärkeää arvioida, ettei mikään vanhemmuuden osa-alueista jää puuttumaan. Voi olla hyödyllistä sopia, mitkä osat vanhemmuudesta soveltuvat sijoituspaikan aikuisten vastuulle ja mitkä osat taas ovat lapselle ainutlaatuisia omien vanhempien antamina. Vanhempien kanssa voidaan pohtia, minkä roolien tulee toimia kunnolla, ennen kuin lapsi voi palata kotiin tai tulla kotilomille. (Helminen 1999, 21.)

Usein sijoituksen jälkeen vanhempi sekä lapsi ovat voimakkaassa akuutissa kriisissä. Vanhemman mahdollinen päihde- tai mielenterveysongelma saattaa pahentua ja lapsi saattaa käyttäytyä vihamielisesti omia sekä sijaisvanhempiaan kohtaan. Samanaikaisesti vanhempi voi tuntea mustasukkaisuutta sekä pelkoa siitä, että lapsi kiintyy sijaisvanhempiansa. Näistä syistä vanhempi saattaa tehdä valinnan, ettei halua tavata lastaan, koska se tekee kipeää. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää säilyttää ja tukea lapsen ja vanhemman yhteydenpitoa, tässä on tärkeässä roolissa sijaisperhe. Vanhemmuuden ja etävanhemmuuden käsittely vertaisryhmässä on erittäin tärkeää ja on oleellinen keskustelun ja tuen aihe ryhmissä. (Kujala 2003 b, 16–17.)

3.2 Vanhempien näkyminen huostaanotto prosessin eri vaiheissa

Lapsen huostaanotto on lastensuojelun toimenpiteistä viimesijaisin ja vakavin. Se on toimenpide, johon on päädytty, koska muut toimenpiteet lapsen huollon turvaamiseksi ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Lapsen huostaanotto ja kodin ulkopuolelle sijoittaminen järkyttävät syvästi koko perhettä, ja sillä on lapsen ja vanhemman tulevaisuuteen kauaskantoisia vaikutuksia. Sen vuoksi on erittäin tärkeää kuunnella huostaanoton kaikkia osapuolia ja hakea uusia työmuotoja huostaanotokäytäntöön. Erittäin tärkeä ja vähän kuultu osapuoli ovat vanhemmat. (Laakso 1998, 7.)

Riitta Laakso on tehnyt tutkimuksen, jossa hän haastattelee vastoin vanhempien tahtoa huostaanotettujen lasten vanhempia. Selvityksen tavoitteena oli koota kyseisten vanhempien antamaa palautetta huostaanotokäytännöistä ja esitellä heidän ehdotuksiaan menettelyn kehittämiseksi. Haastateltavana oli 15 biologista vanhempaa ja yksi isoäiti. Muutamaa vanhempaa haastateltiin yksilöllisesti ja lopujen kohdalla oli ryhmähaastattelu. Vanhemmista 12 oli äitiä ja 3 oli isää. Joukossa oli vain yksi äiti, joka oli suostunut lapsensa huostaanottoon, muiden kohdalla huostaanotto oli tahdonvastainen. Haastattelut tehtiin aikajanalla ennen huos-

taanottoa – huostaanottotilanne – huostaanoton jälkeen. (Laakso 1998, 9–11.)

Ennen huostaanottoa koskevissa tuloksissa päällimmäiseksi nousi se, että vanhemmille oli jäänyt epäselväksi se, missä vaiheessa huostaanottoa oli alettu valmistella. Ennen huostaanottoa tarjotuista tukitoimista kritiikin kohteiksi nousivat muun muassa kotiapu, joka koettiin tarkkailuksi. Taloudellisen tuen rinnalle toivottiin muita palveluja. Tuloksissa nousi myös esille, että vanhemmat kokivat, että heidän ehdotuksensa mitätöitiin. Joillakin vanhemmilla oli pelko hakea apua. Parannusehdotuksiksi ennen huostaanottoa tapahtuvaan valmisteluvaiheeseen esitettiin asioiden puheeksi ottamista ajoissa avoimesti. Sosiaalityöhön toivottiin lisää avoimuutta ja perheen tilanteeseen toivottiin arviointijaksoja. Vanhemmat toivoivat omien ehdotusten huomioon ottamista. (Laakso 1998, 18–19.)

Huostaanottotilanteeksi vanhemmat mielsivät sen hetken, jolloin lapsi otetaan vanhemmilta pois ja sijoitetaan kodin ulkopuolelle. Pahimmiksi epäkohdiksi haastateltavat vanhemmat kokivat sen, että huostaanoton valmistelu tapahtui vanhempien selän takana, lapsia ja vanhempia ei kuultu, eivätkä vanhemmat saaneet tietää oikeuksistaan. Huostaanotto oli sokki ja se tuli yllätyksenä. Kaikki haastateltavat vanhemmat olivat samaa mieltä siitä, että huostaanotto ei saisi tulla yllätyksenä perheelle. Huostaanottotilanteeseen vanhemmat ehdottivat perheneuvotteluja, jossa keskustellaan perheen vakavasta tilanteesta. Vanhemmat toivoivat myös vaihtoehtoja huostaanotolle ja kirjallisen oppaan lapsille ja vanhemmille. (Laakso 1998, 21–24.)

Huostaanoton jälkeen perheen tilanne muuttuu monellakin tapaa. Huostaanoton jälkeen lapsella alkaa uusi elämänvaihe, johon kuuluu uusi koti ja uudet aikuiset ympärillä. Vanhemmat kokivat, että heidät oli jätetty ulkopuolelle kaikesta. Vanhemmat kokivat epäkohdiksi huostaanoton jälkeisenä aikana yksinjäämisen, vaikeuden vastaanottaa tunteita ja sosiaalityöntekijöiden ja lausunnonantajien vallan. Vanhemmat kokivat vaikeaksi huostaanoton purun epäselvyyden, lasten sijoitukset, lasten tapaamispäätökset ja heidän kuulemisen. Epäkohdiksi nousivat myös

lastensuojelulainsäädäntö ja päätösten ja valitusten käsittelyn hitaus. Parannusehdotukset kyseisiin epäkohtiin olivat hyvinkin konkreettisia: huostaanoton jälkeinen kriisituki, koulutusta tunteiden vastaanottoon, huoltosuunnitelman teko kaikille, lausunnonantajat, sijoituspäätökset ja tapaamisoikeudet, lasten kuuleminen, lainsäädännön uudistaminen ja päätöksentekoprosessin nopeuttaminen. (Laakso 1998, 29.)

Selvityksessä tuli myös esille, että asiakasvanhemmat toivoivat enemmän koko perheelle suunnattuja laitosjaksoja kotiin tulevan avun sijaan. Lisäksi tukihenkilö tai vertaistukihenkilö oli sellaisia asioita, joita vanhemmat toivoivat. Tällainen tukihenkilö seuraisi perheen elämää, keskustelisi vanhempien kanssa ja tekisi selvemmäksi tilanteen vakavuuden. Vanhemmat kokivat, että ”maallikolta” olisi helpompi ottaa apua ja kritiikkiä vastaan, kuin viranomaisilta. Erittäin vahvasti nousi esille myös se, että vanhempien pelko hakea apua on suuri ja avoimuutta huostaanotto-prosessiin toivottiin enemmän. (Laakso 1998, 34.)

4 SOSIAALINEN TUKI RYHMÄSSÄ

Sosiaalinen tuki on toiminnallinen käsite ja se viittaa niihin käytäntöihin, jotka pyrkivät turvaamaan yksilön hyvinvoinnin. Sosiaalisessa tuessa on kyse vuorovaikutteisesta tapahtumasta, jossa tuki saa muotonsa eri toteuttajien toimesta, esimerkiksi ihmisten lähiyhteisöjen, järjestöjen, kunnallisten tai valtiollisten toimijoiden toimesta. Sosiaalisen tuen tarkoitus on vuorovaikutteisten toimintakäytäntöjen avulla pyrkiä hyvinvointiin. Nykyisessä sosiaalihuollon palvelujärjestelmässä on ollut keskustelun pyrkimyksenä tuottaa monipuolisempia palveluita, jotka vastaavat erilaisiin ja muuttuviin elämäntilanteisiin. Erilaisten palvelujen tarjonta on monipuolistunut, mutta palveluiden tarjoajien määrä suuri ja tämän vuoksi osaksi epäselvä kansalaisten näkökulmasta. Kolmannen sektorin asema sosiaalipalveluiden tuottajana on vielä

tutkimatonta aluetta. (Kinnunen 1999, 103.)

Sosiaalinen tuki voidaan jakaa eri tasoihin sosiaalisten suhteiden läheisyyden perusteella. Näitä tasoja ovat primaari-, sekundaari- ja tertiaaritasot. Primaaritasoon kuuluvat oma perhe ja läheisimmät. Sekundaaritasoon ystävät, sukulaiset, naapurit ja työtoverit ja tertiaaritasoon kuuluvat tuttavat ja viranomaiset. Sosiaalinen tuki voi olla kouluttamattomien tai koulutettujen antamaa tukea. Primaari- ja sekundaaritasoon tuki on enimmäkseen maallikoitten antamaa, kun taas tertiaaritasoon tuen antaja on saanut jonkin koulutuksen. (Kumpusalo 1991, 15–16.)

4.1 Vertaistuki

Vertaistukiryhmät ovat saaneet alkunsa samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten halusta jakaa yhteisiä kokemuksia ja saada neuvoja selviytymiseen. Oma-apuryhmä määritellään usein vastavuoroisen avun ryhmäksi, vertaisryhmiksi tai tukiryhmäksi. Oma-apuryhmät ovat yhdenlainen tapa oman elämäntilanteen ratkomiseen ja selvittämiseen muiden samanlaisessa tilanteessa olevien kanssa. Oma-apuryhmille olennaista on vapaaehtoisuus ja se, että ihmiset tapaavat toisiinsa jakaakseen omia tuntemuksia ja kokemuksiaan. Oma-apuryhmissä jokaisella henkilöllä on aktiivinen rooli ja usein henkilökohtaiset tavoitteet ryhmää kohtaan. Jokainen jäsen on yhtä lailla avun antaja kuin vastaanottaja. Oma-apuryhmät tarjoavat ryhmän jäsenille vertaistukea, joka perustuu vuorovaikutukseen avun antamisessa ja saamisessa. Oma-apuryhmän kautta henkilöt vahvistavat omaa itsetuntoa ja saavat käytännön tietoa ja tukea arjessa selviytymiseen. (Nylund 1996, 193–204.)

Vertaisryhmistä ei ole olemassa tarkkaa lukumäärää, mutta luultavasti niitä on yhtä paljon kuin on erilaisia sairauksia ja sosiaalisia ongelmia. Vertaisryhmän perustaminen lähtee yleensä liikkeelle kolmannen sektorin aloitteesta ja on yhteydessä paikallisyhdistyksiin ja liittoihin. Vertaisryhmät toimivat usein virallisten organisaati-

oiden rinnalla täydentäen tuen ja avun saantia. Vertaisryhmätoiminta lähtee usein liikkeelle ammattihenkilöstön tietämättömyydestä, kiireestä ja työntekijäpulasta. (Nylund 2001, 201.) Usein ammattiauttajan on vaikeaa ymmärtää, millaisten asioiden kanssa asiakas joutuu arjessaan kamppailemaan, eikä ammattiauttajalla ole usein tietoa asiakkaan tilanteeseen liittyvistä käytännön asioista. (Mikkonen 1996, 217–225.)

Vertaisryhmissä yhdeksi tärkeimmistä asioista koetaan ryhmien tarjoama tuki käytännön asioissa ja tuki jokapäiväisessä elämässä selviytymisessä. Mikkosen mukaan kolme keskeisintä syytä vertaisryhmään liittymiselle ovat yhteiset kokemukset, asiatieto ja vaikuttaminen. Yhteiset kokemukset tarkoittavat selviytymisapua, jokapäiväisten asioiden kertomista ja kuulemista sekä yhdessäoloa. Asiatiedolla tarkoitetaan sitä, miten ja mistä saadaan taloudellista tukea. Vaikuttamisella tarkoitetaan erilaisten tapahtumien ja kampanjoiden järjestämistä, sairaudesta tai ongelmasta tiedottamista ulkopuolisille ja ryhmän kehittämistä ja johtamista. (Mikkonen 1996, 217–225.)

Yksilön tunnetta oman elämänhallinnasta voi lisätä se, että hän voi auttaa toista ryhmäläistä. Ryhmä toimii ihmissuhdetaitojen ja sosiaalistaitojen opettajana. Oleellista ryhmässä on se, ettei ryhmäläisiltä vaadita liikaa. Jos kannustamisen sijasta ilmapiiri muuttuu painostamiseksi, ei sillä ole positiivista vaikutusta jäseniinsä. Tukea ja kannustusta ihmisen elämään voi tuoda jo pelkkä tieto seuraavista ryhmän tapaamisista, jotka kannattelevat arjessa eteenpäin. (Vilen & ym. 2002, 204.)

Vertaistoiminnan perimmäinen ajatus on samanlaisten kokemusten jakaminen keskinäisessä kanssakäymisessä. Arvopohjana vertaisryhmässä vallitsee tasa-arvoisuus, avoimuus ja toisten ihmisten kunnioittaminen. Ryhmän jäsenet ovat valmiita yhteistyöhön ja vastaanottamaan ja antamaan kokemuksia. Ryhmän toiminta on vapaaehtoista, vastavuoroista joka tekee siitä osallistujien näköistä. (Kuuskoski 2003, 31.)

Vertaistoiminnan järjestäminen sopii erityisesti järjestöille, sillä vapaa toiminta perustuu yhdessä tekemiseen sekä yhdessä jaettaviin kokemuksiin ja arvoihin. Järjestöillä mahdollisuus tarjota vertaistoiminnalle puitteet, sekä saavuttaa ja koota samassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä yhteen. (Kuuskoski 2003, 31.)

Elämän epävarmuuden lisääntyessä ja monimutkaistuessa vertaistoiminnan tarve ja kysyntä ovat kasvaneet. Vertaistoiminnalta haetaan ajatusten vaihtoa ja yhteistä, mielekästä toimintaa. Vertaistoiminnalta toivotaan tukea itsensä toteuttamiseen sekä oman identiteetin etsintään, jonka kautta ihmisillä on mahdollisuus vahvistaa omaa sosiaalista pääomaa. Verkostot, luottamus ja vastavuoroisuus suojaavat ihmisiä elämän vastoinkäymisissä ja valinnoissa. (Kuuskoski 2003, 36.)

Mikkonen uskoo, että vertaisryhmien määrä tulee tulevaisuudessa nousemaan sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökunnan määrän vähentyessä ja täytettäessä virkoja epäpäteville. Vertaisryhmien määrään vaikuttavat myös taloudellinen tilanne sekä supistukset sosiaali- ja terveydenhuollosta. (Mikkonen 1996, 217–225.)

Uudessa lastensuojelulaisissa 2007/417 § 36 kuntaa kehoitetaan järjestämään lapsen ja perheen tuen tarpeisiin perustuvan asiakassuunnitelman perusteella lastensuojelun avohuollon tukitoimia, joista yhtenä esimerkkinä mainitaan vertaisryhmätoiminta. Lakiesityksessä vertaistuen lisäämistä perustellaan sillä, että se on osoittautunut tehokkaaksi tavaksi vaikuttaa perhetilanteisiin. Ongelmien käsittely yhdessä samassa tilanteessa olevien kanssa, tuo uutta näkökulmaa omaan tilanteeseen ja tuo tunteen siitä, ettei ole yksin ongelmiansa kanssa. Vertaisryhmätoiminnoista mainitaan esimerkkinä vanhempainryhmätoiminta. (Laki lastensuojelusta 2007/417.)

”Uuden lastensuojelulain tarkoituksena on lapsen oikeuksien ja edun huomioonottaminen lastensuojelua toteuttaessa sekä lapsen ja hänen perheensä tarvitsemat tukitoimet ja palvelut. Lailla pyritään edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lapsi- ja perhekohtaisen lasten-

suojelun toteuttamisessa.” (Laki lastensuojelusta 2007/417.)

Uudessa lastensuojelulaissa korostetaan asiakassuunnitelman laatimista perheelle. Vanhempia ei tulisi jättää yksin sijoituksen jälkeen, jos vanhemmat ovat valmiit vastaanottamaan tukea ammattiauttajilta ja/tai vertaisryhmiltä. Avun tulisi olla sen kaltaista, että se tuo vanhemmille tunteen, että he ovat toimineet oikein mahdollistaessaan lapselle huolehtivan ja turvallisen hoidon pitkäaikaissijoituksessa. Vanhempia tulee tukea kasvussa jaettuun vanhemmuuteen, sillä tätä kautta saa lapsi myös luvan kiintyä sijoituspaikkaansa sekä näin voidaan turvata vanhempien arvokkuuden tunne. Huostaanotettujen lasten vanhemmille laadittua asiakassuunnitelman toteutumista tulee seurata, sillä lapsen mahdollisuus palata kotiin riippuu usein vanhempien olosuhteiden vakiintumisesta. Näyttöä vanhempien kuntoutumisesta tulee saada pitemmältä aikaväliltä, jotta saadaan varmuus lapsen kasvuolosuhteiden pysyväluonteisesta paranemisesta. (Taskinen 2007, 84.)

4.2 Suljettu ryhmä

Voikukkia-projektin vertaistukiryhmä oli suljettu. Vilenin mukaan suljetun ryhmän ideana on, ettei uusia jäseniä oteta mukaan seuraaville tapaamiskerroille. Turvallisena koetussa pienryhmätilanteessa voi uskaltautua jakamaan sellaisia henkilökohtaisia asioita, joita muissa tilanteissa ei uskaltaisi jakaa. Muiden ryhmäläisten hyväksyntä ja ymmärrys vapauttavat syyllisyydestä ja häpeästä. Kun jokaista paikalla olijaa koskee sama ongelma, synnyttää se normaaliuden tunteen. Toivon kiipinän ryhmäläisissä voi herättää muiden ryhmäläisten kertomukset ja kokemukset ongelman voittamisesta tai erilaisten ratkaisujen löytämisestä. Tämän vuoksi on perusteltua, että ryhmässä jäsenet ovat eri vaiheissa oman tilanteensa käsittelyä. Joku on vasta kohdannut ongelman, toinen on jo pitkällä oman prosessin työstämisessä. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2002, 203.)

Yksilön tunnetta oman elämänhallinnasta voi lisätä se, että hän voi auttaa toista ryhmäläistä. Ryhmä toimii ihmissuhdetaitojen ja sosiaalisten taitojen opettajana. Oleellista ryhmässä on se, ettei ryhmäläisiltä vaadita liikaa. Jos kannustamisen sijasta ilmapiiri muuttuu painostamiseksi, ei sillä ole positiivista vaikutusta jäseniinsä. Tukea ja kannustusta ihmisen elämään voi tuoda jo pelkkä tieto seuraavista ryhmän tapaamisista, jotka kannattelevat arjessa eteenpäin. (Vilen ym. 2002, 204.)

Vertaisryhmän tavoitteena on tietynlainen asennemuutos, joka tähtää parempaan elämänhallintaan. Asiakkaita ei välttämättä kehoiteta puhumaan menneisyydestään, vaan keskustelujen kautta pyritään löytämään voimavaroja arkipäivässä selviytymiseen. Vertaisryhmän tarkoituksena on tukea asennemuutosta ja tukea ja harjoitella muutosta. (Vilen ym. 2002, 209.)

Ryhmän ihanteellinen koko on 6–8 henkilöä, jolloin se voi palvella jokaisen tarpeita. Yhden ihmisen henkilökohtaiseen prosessiin ei voida kuitenkaan paneutua kovin yksilöllisesti. Vetäjän on varmistettava, että jokaisella on mahdollisuus puhua, mutta kenenkään ei ole pakko puhua. Ryhmäläisiltä on hyvä kysellä kuitenkin edellisen tapaamiskerran kuulumisia ja tunteita, jotta jokainen kokee itsensä ja mielipiteensä tärkeiksi. (Vilen ym. 2002, 209.)

Vertaisryhmässä vetäjä saattaa olla itsekin saman asian kokenut, mutta asian tulee olla käsiteltynä, jotta ryhmän ohjaus onnistuu. Vertaisryhmissä keskustelun painopiste voi olla menneisyydessä, nykypäivässä tai tulevaisuudessa. Menneisyydestä keskusteleminen saattaa synnyttää ryhmän jäsenissä tiedostamattomia tunteita, joita ryhmänohjaajan tulee osata käsitellä. Vertaisryhmässä olisi tärkeää, että ryhmä jatkaisi toimintaansa niin kauan kuin ryhmäläiset kokevat sen tarpeelliseksi. (Vilen ym. 2002, 208–209.)

5 HUOSTAANOTON HERÄTTÄMÄT TUNTEET

Huostaanotto herättää monenlaisia tunteita. Suru ja yksinäisyys ovat läsnä vanhemman arjessa, kun lapsi on muuttanut pois kotoa. Vanhempien mieltä painaa syyllisyys ja huoli siitä, oliko huostaanotto oikea ratkaisu. Vanhemmilla on suuri huoli lapsen hyvinvoinnista ja he voivat kokea pettäneensä lapsensa. Ennen huostaanottoa on jokaisen kohdalla varmasti yritetty kaikkia avoimuollollisia tukitoimia, mutta lapsen tilanne ei ole parantunut vahvoilla tukitoimillakaan. Huostaanoton jälkeen vanhemmat voivat olla myös hyvin vihaisia huostaanoton tehneelle sosiaalityöntekijälle tai muille ihmisille, jotka ovat olleet mukana prosessissa. Tunteiden käsittelyllä on suuri merkitys, jotta vanhemmat voivat hyväksyä huostaanoton ja keskittyä tulevaisuuteen ja lapsen mahdolliseen kotiin paluuseen. Oman arvostuksen palaaminen vaatii omien tunteiden läpikäyntiä.

Tunteilla on keskeinen asema inhimillisessä elämässä ja siihen liittyvissä vuorovaikutussuhteissa. Puhuttaessa itsensä löytämisestä ja itsetuntemuksesta, voidaan niillä yksilöllisyyden ymmärtämisen lisäksi tarkoittaa sitä, että ihminen on päässyt kosketuksiin tunteittensa kanssa. Omien tunteiden tunnistamista, säätelyä ja hallitsemista voidaan pitää ennaltaehkäisevänä psyyken terveydenhoitona. Tunteet ovat myös opittavissa olevaa elämänhallintataitoa. (Uusitalo 2006, 108.)

Häpeää, syyllisyyttä, pelkoa ja vihaa Uusitalo kutsuu kielletyiksi tunteiksi. Nämä edellä mainitut tunteet ovat sellaisia, joita ihminen ei toivo elämäänsä ja ne ovat usein enemmän tai vähemmän tunnistettavia tunteita. Lisäksi nämä tunteet voivat saada erilaisia ilmaisu muunnelmia, jolloin niitä on vaikeaa yhdistää alkuperäiseen tunteeseen. Näitä tunteita on myös vaikeaa tunnistaa, sillä nämä tunteet liitetään usein ihmisen kyvyttömyyteen, heikkouteen tai avuttomuuteen. (Uusitalo 2006, 108.)

Kaikki neljä tunnetta ovat sellaisia, mitkä varmasti tulevat tutuiksi kaikille vanhemmille, joiden lapsi on otettu huostaan. Huostaanotto, kuten myös sen edeltävä ja jälkeinen aika, ovat hyvin tunteita kuohuttavaa aikaa. Sen vuoksi uskomme, että tunteet liittyvät suurena osana myös huostaanotettujen lasten vanhemmille tarkoitettuun vertaistukiryhmään.

Tunteiden käsittely on hyödyllistä ja tärkeää, ettei ihminen jäisi omien tunteidensa vangiksi. Tunteet ovat edellytys järkevälle toiminnalle ja ne jäsentävät ihmisen toimintaa ja sopeuttavat ympäristöön. Tunteet ovat osa ihmistä, eikä niitä pitäisi laiminlyödä. Tunteet auttavat ihmistä asettamaan asioita tärkeysjärjestykseen, eikä tunteita tulisi ajatella epäluotettavampina kuin järkeä. Tunne puhuu aina totta ja tunteet ovat järkeä rehellisempiä. (Isokorpi & Viitanen 2001, 35.)

Tunteiden poisselittämisellä tarkoitetaan sitä, että ihminen selittää itselleen epämieluisan tunteen itselleen edullisella tavalla. Tällä tavalla ihminen kiistää itseltään tunteen olemassaolon. Tunne ja tunteen alkuperäinen signaali ikään kuin naamioidaan. Ihminen pettää itseään tällä tavalla, ettei tunne mitään tai tunne on erilainen kuin alkuperäinen tunne. Naamioitua tunnetta kutsutaan antitunteeksi, joka patoutuneena saattaa myöhemmin saada aikaan epämääräisiä ja kohteettomia reaktioita kuten ahdistusta ja väsymystä. (Isokorpi 2001, 35–36.)

5.1 Syyllisyys

Syyllisyydentunteen kokeminen on yksi ihmisen arvokkaimmista ja haavoittuvimmista ominaisuuksista. Syyllisyyttä ihminen kokee silloin, kun hän tekee jotakin väärää. Tämä ominaisuus auttaa ihmistä moraalisesti orientoitumaan sellaisissa tilanteissa, joissa moraalin vaatimukset ovat ristiriidassa itsekkäiden halujen kanssa. Jos ihmisellä ei olisi syyllisyydentunnetta, hänen halunsa veisivät hänet mukanaan, mikä johtaisi siihen, että hänen eettinen persoonallisuutensa kehitys olisi vaakalaudalla. Syyllisyyden tunteet ovat kosketuksissa ihmisen persoonallisuuden

syvimpien alueiden kanssa, ja oikea syyllisyys saa ihmisen tiedostamaan moraalisen vastuunsa. (Puolimatka 2004, 266.)

On kuitenkin eri asia, kokeeko ihminen syyllisyydentunnetta vai moraalista syyllisyyttä. Ihminen voi olla tuntematta syyllisyyttä, vaikka hän olisi tehnyt moraalisesti jotain väärää. Syyllisyydentunne voi tulla silloinkin, kun ihminen ei ole tehnyt mitään väärää. Schelerin mukaan syyllisyys ei ole vain subjektiivinen tunne, joka liittyy johonkin ihmisen tekoon, vaan se on objektiivinen laatu, joka luonnehtii ihmisen persoonaa. Jos ihminen tekee jotain paha, pahuus tulee yhdeksi persoonaa luonnehtivaksi ominaisuudeksi, ja syyllisyyden kokemus tai tunne on tämän ihmisen persoonaan liittyvän laadun kokemista. Syyllisyyden tunteilla on siis suuri merkitys vastuuntunnon kehityksessä. (Puolimatka 2004, 266–267.)

Ihmisen taipumus kokea syyllisyyttä perustuu ihmisen psykologiseen rakenteeseen. Yksilö saattaa kokea psykologista syyllisyyttä teosta, joka on moraalisesti väärin, ja toisaalta hän voi kokea moraalista syyllisyyttä, vaikka hän ei tunne psykologista syyllisyydentunnetta. Olisi siis tärkeää, että ihminen pystyisi erottamaan perusteettoman syyllisyyden perustellusta ja sairast terveistä syyllisyydentunteista eettistä persoonallisuutta rakentavista. Omien tunteiden erottaminen moraalista tosiasioista on edellytys sille, että terve syyllisyys kehittyy. Pyrkimys korjata omaa käyttäytymistä yhdenmukaisemmaksi eettisen todellisuuden kanssa kuuluu terveeseen syyllisyydentuntemuksen olemukseen. (Puolimatka 2004, 267–268.)

Kirsi Nousiainen (2004) on tutkimuksessaan Lapsestaan erillään asuvat äidit – äitiyys identiteetin rakentamisen tiloja tutkinut äitejä, jotka asuvat muualla. Aineistonsa Nousiainen on kerännyt 18 naisen haastattelulla ja kolmen naisen kirjoitelmilla. (Nousiainen 2004, 13.) Syyllisyys oli sellainen asia, joka tuli esille kaikissa haastatteluissa. Se tuli esiin kahdella eri tavalla, joko siten, että naiset syyllistivät itse itsensä, tai siten, että muut syyllistivät heitä. Hyvin usein haastatteluissa syyllisyys liittyi lapsesta erillään oloon tai yhdessä vietetyn ajan puutteeseen. Huoli lapsen kunnosta ja huolenpidosta oli myös monen haastattelun kohdalla syyllisyyden tunnetta

tuottava tunne, eli äidit kantoivat syyllisyyttä siitä, jos lapsella ei ollut kaikki kunnossa ja jos he epäilivät, että lapsi ei saa tarvitsemaansa huolenpitoa. Äidit tuntevat syyllisyyttä tekemistään tai tekemättä jättämistään asioista suhteessa lapsen hyvinvointiin. (Nousiainen 2004, 156–157, 159.)

Syyllisyys on tunne, josta on vaikea päästä eroon, mutta se on myös tunne, jota on vaikea kantaa. Tunteesta eroon pääsemisessä auttaa, jos pystyy vakuuttamaan itsensä siitä, että on tehnyt sekä itsensä että lapsensa kannalta oikean ratkaisun. Samalla äidit haluavat välttää sen, että lapset kantavat syyllisyyttä. Haastatteluissa tuli esille, että äitejä mietityttää se, että heidän kipeät tunteet siirtyvät lapseen. (Nousiainen 2004, 158, 160.)

5.2 Häpeä

On olemassa kahta eri häpeäntunnetta, moraalinen ja ei-moraalinen häpeä. Moraalinen häpeä on sitä, kun ihminen kokee tehneensä jotakin väärää, kun taas ei-moraalinen häpeä on tunne siitä, että on epäonnistunut, huono tai mitätön. Syyllisyys ja moraalinen häpeä ovat lähikäsitteitä, mutta niiden välillä on suuri ero. Häpeä on tunteena kokonaisvaltaisempi, koska silloin koemme persoonassamme olevan jotakin kielteistä. Syyllisyys on tunne jostakin pahasta teosta. Toisin sanoen tunnemme häpeää siitä, millaisia olemme ja syyllisyyttä siitä, miten käyttäydymme, puhumme tai ajattelemme. (Puolimatka 2004, 274–275.)

Koska häpeän tunteeseen sisältyy ihmisen kokonaisvaltainen negatiivinen arvio omasta itsestä, samalla siihen sisältyy tarve kätkeytyä ja välttyä muilta. Häpeäntunteeseen sisältyy tunne siitä, että yleisö seuraa ja katsoo, mitä teemme. Yleisön ei tarvitse olla konkreettinen, se on pelkkä tunne siitä. Yleisönä voi olla vaikka ihminen itse, jolloin häpeän tunne sisältyy tietynlaiseen itsetarkkailuun. (Puolimatka 2004, 276.) Huostaanotettujen lasten vanhempien vertaistukiryhmä on varmasti sellainen ryhmä, johon ei vanhempien ole välttämättä helppo tulla. Siellä ryhmän

keskeisin aihe on se, minkä takia he tuntevat häpeän tunnetta. Toisaalta voi ajatella niin, että siellä heidän on helpompi puhua asiasta, koska heitä kaikkia yhdistää lapsen huostaanotto.

5.3 Katumus

Aito katumus liittyy syyllisyyteen ja häpeään. Menneisyys sitoo ihmisen voimavaroja, etenkin silloin, kun ihminen ei halua sitä muistaa. Katumus tarjoaa mahdollisuuden vapautua menneisyyden tapahtumista, mutta edellytys tälle on muistaminen. Katumus perustuu siis muistamisen tapaan, joka ei kohdistu tiettyyn tekoon, vaan persoonaan kokonaisuutena. Katuva ihminen tajuaa, että hän olisi voinut toimia jossakin tilanteessa toisin ja tämä tietoisuus toimii väylänä aitoon katumukseen. Aito katumus antaa näkemyksen siitä, millainen ihminen olisi voinut olla, ja sen myötä hänellä on mahdollisuus oman olemisen tason nostamiseen. Kaikkien omaantuntoon liittyvien tunteiden on tarkoitus lopulta johtaa katumukseen, koska se on ainoa tie vapautua omantunnon tuskista. (Puolimatka 2004, 280–281.)

Katumus on erittäin tärkeä tunne, kuten myös on syyllisyys ja häpeäkin. Kaikki kolme tunnetta ovat sellaisia, mitkä varmasti tulevat tutuiksi kaikille vanhemmille, joiden lapsi on otettu huostaan. Huostaanotto, kuten myös sen edeltävä ja jälkeinen aika, ovat hyvin tunnepitoisia kausia. Sen vuoksi tunteet liittyvät suurena osana myös huostaanotettujen lasten vanhemmille tarkoitettuun vertaistukiryhmään.

5.4 Viha

Viha on yksi ihmisen luonnollisista tunteista ja sen ilmaisemisen tarve on luonnollinen reaktio. Ihmisen elämässä tapahtuvat erilaiset menetykset ovat parannettavissa sallimalla sen synnyttämän vihan ilmetä vapaasti. Vihan ilmaiseminen on terve vastavaikutus pettymykseen ja suruun. Viha on välttämätön tunteiden tasapainon

kannalta. (Uusitalo 2006, 114.)

Ongelmia syntyy silloin, kun vihaa ei kyetä kohdistamaan tuskan alkuperäiseen aiheuttajaan tai kohdistaminen aiheuttaa niin voimakasta tuskaa, että viha tukahdutetaan ja vihaiset tunteet jäävät kalvamaan. Vihan pidättäminen vain lisää tuskaa. Vihan on annettava tulla ulos ja työstää se. Vihan suora ja sopiva ilmaiseminen on välttämätön osa tervettä tunne-elämää. Jokainen ihminen tulee vihaiseksi haavoittuessaan. (Nyyti Ry.)

Viha herää silloin, kun ihminen kokee jonkin uhkaavan itseään tai omanarvontuntoaan. Viha on kuin suojamuurin rakentamista itsen ja uhan välille. Viha liittyy olennaisesti niihin asioihin, joita ihminen pitää arvokkaana ja tärkeänä. Viha saa ihmisessä aikaan tekoja ja mielenliikkeitä, joilla hän pyrkii suojelemaan jotakin itselleen merkityksellistä. Puhtaimmillaan vihassa on kysymys jonkun säilyttämisestä ja turvaamisesta. (Uusitalo 2006, 114.)

6 RYHMÄPROSESSI

Ryhmän kehityksessä on eri vaiheita, joiden tiedostaminen on varsinkin ryhmän vetäjälle tärkeää. Ryhmän kehitysvaiheiden tiedostamisella voidaan vaikuttaa esimerkiksi erilaisten harjoitusten avulla ryhmän jäsenten luottamukseen muita ryhmäläisiä kohtaan. Mitä turvallisempaan ryhmään koetaan, sitä syvemmälle voidaan asioiden työstämisessä mennä ja sitä useammalla tasolla uskaltautuu itseään ilmaisemaan. Ryhmän prosessiin ja kehitykseen vaikuttavat oleellisesti ryhmän vetäjät. Ryhmän dynamiikkaan kuuluu sisäisten rakenteiden elävyys ja muuttuminen, jotta ryhmän kehitys mahdollistuisi. Turvallisuutta tuovia elementtejä ovat luottamus, avoimuus, tuen antaminen, hyväksyntä ja halukkuus yhteistyöhön eli sitoutuminen. (Vilen ym. 2002, 210–211.)

Tässä osiossa esittelemme kaksi erilaista kuvausta ryhmäprosessin vaiheista. Toinen kuvaus on Vilenin ja toinen Kopakkalan. Vilenin mukaan ryhmän vaiheet muuttuvat ja etenevät aina hieman erilaisessa järjestyksessä. Ryhmäprosessin vaihteita ovat: 1. Muodollinen vaihe, jossa ryhmäläiset ovat kohteliaita toisilleen. Ryhmäläiset ovat vielä epävarmoja ja varautuneita. 2. Toista vaihetta kuvaa syttymis-vaihe, jolloin ryhmäläiset puhuvat avoimesti ongelmistaan muiden kanssa ja tunteet ovat pinnassa. Tämä vaihe on tutustumisvaihe, jossa ryhmää tarkkaillaan ja sitoutumista tarkastellaan. 3. Kolmatta vaihetta kutsutaan onnellisuusvaiheeksi, jolloin osallistujat saavat vastakaikua omille ajatuksilleen ja tunteilleen. Tärkein oivallus on huomata, ettei olekaan yksin ongelmansa kanssa ja muut ryhmäläiset hyväksyvät minut. 4. Neljännessä vaiheessa osallistujat saattavat kyllästyä ja ärtyä toisiinsa ja ryhmäläisillä on tunne, ettei ryhmä etene enää. Tämä vaihe on kriittinen, jossa ryhmänvetäjän rooli on keskeinen. 5. Kypsyysvaiheessa ryhmäläiset ovat päässeet edellisen vaiheen yli ja yhteistyö on taas antoisaa. On hyvä huomata, etteivät kaikki ryhmät pääse tähän vaiheeseen. 6. Lopettamisvaiheessa ryhmän kiinteyttä pyritään vähentämään ja osallistujia kannustetaan itsenäisyyteen ja sitoutumaan johonkin muualle ryhmän ulkopuolelle. (Vilen ym. 2002, 210–211.)

Kopakkala kuvaa ryhmän tunnusmerkeiksi ryhmän koon, tarkoituksen, rajat, säännöt, vuorovaikutuksen, työnjaon, roolit ja johtajuuden. Ryhmä muodostuu, kun sen jäsenillä on yhteinen tavoite, keskinäistä vuorovaikutusta ja he ovat tietoisia siitä, ketkä kuuluvat ryhmään. Useimmiten ryhmän kehitys ei etene suoraviivaisesti, vaan jokaisen ryhmän kehityskulku on ainutkertainen. Ryhmä etenee ja peruuttaa kehityksessään. (Kopakkala 2005, 36, 59.)

Ryhmäläisten välistä kommunikaatiota kutsutaan ryhmädynamiikaksi. Ryhmädynamiikka synnyttää usein voimakkaita tunteita, joita kutsutaan ryhmän sisäisiksi voimiksi. Nämä tunteet saattavat olla ryhmäläisille hyvin merkittäviä. Ryhmän jäsenten vuorovaikutusta säätelee tieto ryhmän tavoitteista ja oletukset ryhmän tulevaisuudesta. Ryhmädynamiikka syntyy siitä, kun ryhmäläiset pyrkivät ratkaisemaan

liittymisen ja erillisyyden välisen ristiriidan. Ryhmän jäsenet liittyvät emotionaalisesti toisiinsa sen mukaan, miten turvalliseksi he kokevat olonsa ryhmässä. (Kopakkala 2005, 37–38, 58.)

Kopakkala (2005, 48–49) esittelee teoksessaan Bruce Tuckmanin teorian ryhmän vaiheittaisesta kehityksestä. Tuckman jakaa kehityksen viiteen vaiheeseen muodostusvaihe (forming), kuohuntavaihe (storming), sopimisvaihe (norming), hyvin toimivan ryhmän vaiheeseen (performing) ja viides eli lopetusvaihe (adjoining).

Muodostusvaiheessa jäsenten käytös on epävarmaa ja he etsivät omaa paikkaansa ryhmässä. Ryhmä tuntuu kuitenkin turvalliselta ja ilmapiiri on myönteinen ja toisia kunnioittava. Ryhmän tehtävä on vielä selkiytymätön. Kuohuntavaiheessa yksilöt haluavat erottua ryhmästä. Ryhmäläiset ovat pettyneitä ja tyytymättömiä ryhmää ja ohjaajaa kohtaan. Tehtävästä suoriutuminen edellyttää kaikkien työpanosta, mutta ryhmäläisten työntekoa häiritsee tunne paikallaan olemisesta. Sopimisvaiheessa ryhmäläiset hyväksyvät toistensa ominaisuuksia ja näin syntyy yhteenkuuluvuuden tunne. Ryhmän säännöt ja tavoitteet selkiytyvät. Jokaisen paikka ryhmässä on löytynyt ja ristiriitoja halutaan välttää. (Kopakkala 2005, 48–51.)

Hyvin toimivan ryhmän vaiheessa ryhmä on tehokas, luova ja tuottava. Ryhmä toimii kokonaisuutena tavoitteen suunteisesti. Ryhmä paneutuu tehtävänsä loppuun saattamiseen. Ryhmän ilmapiiri on neuvokas, joustava, tehokas, tukeva ja avoin. Ryhmän lopettaminen voi olla tunnepitoinen tilanne. Ryhmän ei enää toimi vain suorituskeskeisesti ja ryhmäläisten tunteet ailahtelevat helpotuksesta masennukseen. (Kopakkala 2005, 48–51.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

7.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää mitä tukea vertaisryhmä vanhemmille antaa ja mitkä asiat vanhemmat kokivat tärkeinä ryhmässä.

Työmme tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Millaista tukea vertaisryhmä antoi?
- Miten vanhemmat kokivat ryhmässä käsiteltävät aiheet?
- Miten ryhmä vaikutti vanhemmuuteen?

7.2 Aineiston keruu

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimusote soveltuu hyvin tutkimukseen, jossa ollaan kiinnostuneita tietyssä tapahtumassa mukana olleiden yksittäisten henkilöiden kokemuksista ja merkitysrakenteista. Aineisto voidaan kerätä kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastattelemalla valittua kohderyhmää. (Metsämuuronen 2001, 13–14.)

Haastattelu sopii aineistonkeruumenetelmäksi esimerkiksi silloin kun tutkitaan arkoja, vaikeita tai intiimejä asioita (Metsämuuronen 2001, 38–42). Mielestämme teemahaastattelu haastattelu on sopiva työmme ja aineistomme kannalta, sillä haluamme selvittää henkilökohtaisia asioita ja luoda haastateltaville mahdollisuus tuoda omat näkemykset asioista esille. Halusimme myös selvittää asioita, jotka saattavat olla heikosti tiedostettuja.

Keräsimme aineistoa teemahaastattelujen avulla. Haastateltavanamme oli neljä vanhempaa vertaistukiryhmästä. Kaikilta ryhmän seitsemältä jäseneltä oli kysytty

kiinnostusta osallistua opinnäytetyömme yksilöhaastatteluihin. Neljä vanhempaa ilmoitti kiinnostuksestaan. Teimme rungon teemahaastattelulle (Liite 1), jossa olemme teemoitelleet haastattelukysymykset aiheittain. Keskeisiä aiheita ovat vanhemmuus, vertaistuki, ryhmän luonne ja toimivuus, ryhmän aihealueet ja tulevaisuus.

Teemahaastatteluissa keskeistä on, että kaikki haastateltavat saavat kysymyksiä samoilta aihealueilta, mutta kysymysten tarkka järjestys tai muoto ei ole välttämättä selvillä. Näin saadaan lisää tilaa tutkittavan mielipiteille ja tuntemuksille. (Hirsjärvi ym. 2000, 48).

Haastattelulla kerätty aineisto vaatii haastattelevalta taitoa ja kokemusta. Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa, ja näin luodaan mahdollisuus suunnata tiedonhankintaa itse tilanteessa. Haastattelukysymysten tulisi olla lyhyitä ja helposti ymmärrettäviä, ja niissä tulee välttää akateemista kieltä. Haastattelijan taidot joutuvat koetukselle, jos haastateltava on erityisen jännittynyt tai haastateltava ei ole motivoitunut haastatteluun. Haastateltava voi vastata moniin kysymyksiin ”en osaa sanoa”. Toisaalta haasteellista on myös haastateltavien monisanaisuus ja vuolaus, jolloin he rönsyilevät teema-alueiden ulkopuolelle. (Hirsjärvi ym. 2000, 35–36, 116–117.)

Aineisto on saatava ennen analysointia sellaiseen muotoon, että analysointi on mahdollista. Yleisesti käytetty tapa on muistiinpanojen ja haastatteluiden litterointi eli puhtaaksi kirjoitus. (Metsämuuronen 2001, 50–52.) Haastateltavien määrä on pieni, minkä vuoksi puolistrukturoitu haastattelu on perusteltu.

7.3 Haastattelutilanteiden kuvaus

Pyrimme jokaisen haastattelutilanteen järjestämään rauhalliseksi ja haastattelupaikan puolueettomaksi. Osan haastatteluista teimme haastateltavien kotona ja osaan

varasimme erillisen tilan, jonne haastateltavan oli helppo tulla. Toimme jokaiselle haastateltavalle kukan, koska halusimme kiittää heitä haastatteluun osallistumisesta ja tällä tavalla ilmaista, kuinka tärkeää tietoa he antavat opinnäytetyöhömmä ja koko Voikukkia -projektiin.

Ennen haastattelun alkua kerroimme haastateltaville keitä olemme, mikä opinnäytetyömme aihe ja tarkoitus on ja miten tulemmme käyttämään saamaamme aineistoa. Lisäksi haastateltavat lukivat saatekirjeen ja allekirjoittivat kirjallisen suostumuksen haastatteluun. Saatekirjeessä oli meidän yhteystiedot siltä varalta jos haastattelusta tai opinnäytetyöstämme nousee kysymyksiä. Ennen haastattelun alkua kerroimme, ettemme tiedä heistä tai heidän tilanteestaan mitään. Heidän nimensä ja yhteystietonsa saimme Sanna Kiviseltä, Voikukkia -projektista.

Haastattelutilanteissa meillä oli mukana kaksi nauhuria, jolla takasimme haastatteluiden onnistumisen. Ennen haastattelun alkua pyrimme luomaan tilanteesta luottamuksellisen ja purkamaan ylimääräistä jännitystä. Olimme etukäteen jakaneet haastattelukysymykset keskenämme, jotta haastattelu etenisi sujuvasti. Sillä aikaa kun toinen kysyi haastateltavalta kysymyksiä, toinen kirjoitti paperille lisäkysymyksiä, havainnoi tilannetta ja merkitsi ylös, jos johonkin toiseen kysymykseen tuli jo vastaus.

Mielestämme haastattelutilanteet noudattivat samanlaista kulkua. Alun haastattelukysymykset koskivat ryhmää ja siellä oloa, mutta haastattelun keskivaiheessa keskustelu syveni ja haastateltavien puheisiin nousivat henkilökohtaiset kokemukset ja oma lapsi. Haastateltavat herkistyivät ja tunnelma oli herkkä. Haastattelun loppua kohden ilmapiiri keveni huumorin ja vapaan keskustelun avulla. Mielestämme haastateltavat lähtivät tilanteesta hyvillä mielin. Myös meille jäi jokaisesta haastattelusta hyvä mieli.

Häiriötekijöinä haastattelussa voi laskea puhelimeen vastaamisen kesken haastattelun ja pesukoneen kovan äänen. Eräs haastateltavista halusi valmistella ruoan

laittoa, koska koki tilanteen näin luontevammaksi. Emme kuitenkaan haastattelijoina kokeneet edellä mainittuja asioita häiritseviksi. Haastattelujen kestot vaihtelivat 50 minuutista puoleentoista tuntiin.

7.4 Aineiston analysointi

Laadullisen tutkimuksen aineisto on usein hajanainen ja siitä pyritään saamaan selkeä laadullisen aineiston analysoinnin avulla. Tarkoituksena analysoinnissa on tietoarvon lisääminen. Laadullinen aineisto hajotetaan aluksi osiin, käsitteellistään, jonka jälkeen siitä kootaan uusi looginen kokonaisuus. Laadullista aineiston analysointia tapahtuu tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105, 110.)

Aineiston sisällönanalyysin avulla aineiston sisältämä ydinasia pyritään järjestämään selkeään ja tiiviiseen muotoon. Aineiston analysointi perustuu näin pitkälti loogiseen päättelyyn ja tulkintaan. Sisällönanalyysillä aineisto saadaan valmiiksi johtopäätösten tekoa varten, jonka jälkeen seuraa tutkijan omat johtopäätökset. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105, 110.)

Sisällönanalyysi voidaan tehdä aineistolähtöisesti (induktiivisesti), teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti (deduktiivisesti). Aineiston analysointiin kuuluu kolme eri vaihetta. 1. Aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2. aineiston klusterointi eli ryhmittely sekä viimeisenä abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 111.)

Meidän työmme on teorialähtöinen. Teorialähtöinen analyysi pohjaa aikaisempaan teoriaan. Olemme työssämme koonneet haastatteluteemat osaksi aikaisemman teorian pohjalta. Tuomi & Sarajärven mukaan (2002, 97–99) teorialähtöisessä analyysissä teoria toimii aineiston analysoinnin tukena. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan aikaisempien teorioiden testaaminen, vaan uusien ajatuksien ja näkökulmien

esille tuonti.

7.5 Analyysin eteneminen

Opinnäytetyön tutkimusaineiston analysoinnissa etenimme Tuomen ja Sarajärven (2002) kuvaaman prosessin mukaisesti. Analyysimme eteni seuraavasti:

1. Haastattelujen kuunteleminen ja litterointi
2. Haastattelujen lukeminen ja aineistoon perehtyminen
3. Tutkimuskysymysten kannalta olennaisten ilmausten erottaminen
4. Tekstistä erotettujen olennaisten ilmausten pelkistäminen
5. Pelkistettyjen ilmausten luettelointi
6. Pelkistettyjen ilmausten ryhmittely alaluokiksi ja luokkien nimeäminen
7. Alaluokkien yhdistäminen ja yläluokkien muodostaminen niistä

Aloimme litteroida tekstiä kesäkuun 2007 aikana. Jaoimme haastattelunauhut ja litteroimme ne litterointipolkimen avulla. Litteroitua tekstiä kertyi 55 sivua, rivivälillä 1,5 ja fontilla Arial 12. Tutustuimme aineistoomme lukemalla litteroidut haastattelut. Päätimme nostaa tunteet yhdeksi teemaksi, sillä aineistoa läpikäydessämme nousivat tunteet ja niiden käsittely vahvasti esille. Aloimme etsiä tunteista erilaista lähdekirjallisuutta. Tähän asti koodasimme haastateltavat numeroin, sen mukaan missä järjestyksessä olimme heitä haastatelleet.

Aineistoon perehtymisen jälkeen aloimme värikynien avulla alleviivata merkittäviä ilmauksia tekstistä. Emme koodanneet enää tässä vaiheessa haastateltavia, säilyttääksemme haastateltavien anonymiteetin. Tutkimuskysymykset ohjaisivat merkittävien ilmausten poimimista tekstistä. Merkittävistä ilmauksista muodostimme pelkistettyjä ilmauksia ja näin jätimme pois tutkimuksen kannalta epäolennaiset asiat. Tätä vaihetta Tuomi & Sarajärvi (2002) kutsuvat redusoinniksi eli pelkistämiseksi. Luetteloidimme pelkistetyt ilmaukset.

Aineiston ryhmittelyssä eli klusteroinnissa alkuperäisilmaukset käydään tarkasti läpi ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi nimeämällä ne luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 112). Tämän vaiheen kuvaus löytyy liitteestä 4.

Aineiston ryhmittelyn jälkeen siirrytään aineiston käsitteellistämiseen eli abstrahointiin. Käsitteellistämistä jatketaan niin kauan, kuin se aineiston sisällön näkökulmasta on mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 112.) Tämän vaiheen kuvaus löytyy liitteestä 4, jossa yhdistimme samansisältöiset alaluokat yhteen, muodostimme niistä yläluokkia. Yläluokille annoimme niitä kuvaavat nimet.

8 TUTKIMUSTULOKSET

Esitämme analyysituloksemme aineistosta nousseiden ala- ja yläluokkien avulla. Yläluokkia ovat voimaannuttava vertaistuki, tunteiden läpikäynnin merkitys ja vanhemmuuden jälleenrakentuminen. Alaluokkia ovat hyväksyvä ja kannustava ilmapiiri, ryhmässä käsiteltävät aihealueet, asiantuntijuus ryhmässä, yksin jääminen, syyllistävistä tunteista irtautuminen, omien tunteiden läpikäynti ja hyväksyntä ja vanhemmuus ja suhde lapsiin. Lopuksi tuomme esille ryhmästä nousseet kehittämis ehdotukset.

8.1 Voimaannuttava vertaistuki

Voikukkia-ryhmä tarjosi jäsenilleen vertaistukea. Vanhemmista oli helpottavaa huomata, ettei ole ainoa, joka on kokenut lapsen huostaanoton. Tavatessaan muita vertaisia, saattoi huomata, ettei oma tilanne olekaan niin huono, kuin oli itse ajatel-

lut. Ryhmäläisten kesken vallitsi lämminhenkinen ja tiivis ilmapiiri ja ryhmän ohjajilla oli suuri merkitys tasavertaisen ja toisia kunnioittavan ilmapiirin luomisessa. Ryhmäkertojen teemat ja keskustelut loivat pohjaa oman henkilökohtaisen prosessin käynnistämiseksi. Omien kokemusten läpikäynti oli mahdollista turvallisessa ympäristössä ja ammattilaisten ohjauksessa.

8.1.1 Hyväksyvä ja kannustava ilmapiiri

Ryhmään mentiin avoimella ja uteliaalla mielellä, koska aikaisemmin vanhemmille ei ollut tarjottu minkäänlaista apua. Jo muutaman ryhmäkerran jälkeen ilmapiiri koettiin avoimeksi ja hyväksyväksi. Ilmapiiriä luonnehdittiin luottavaiseksi ja toisia kunnioittavaksi. Samanlaiset kokemukset koettiin yhdistäväksi tekijäksi, minkä vuoksi ryhmään oli helppo mennä.

Se oli just ihana semmonen hyväksyvä ja tukeva ja niin kun sä sait olla omine asioines just semmonen kun sä olit.

Ilmapiiri oli aivan ihana, se oli kyllä akkaenergiaa pullollaan, hyvä ettei seinät hajonnu!

Ryhmässä oli mahdollisuus olla oma itsensä ja omien tunteiden purkaminen koettiin turvallisiksi. Luottamuksellinen ilmapiiri toi ryhmäläisissä voimaantumisen kokemuksen.

Lähinnä se oli sellasta tunnepohjasta, et minkälaisii tunteita se herättää et jos joku oli ihan raivona niin se sai tavallaan purkaa sen raivonsa siinä.

8.1.2 Asiantuntijuus ryhmässä

Ryhmän vetäjien rooli oli ensiarvoisen tärkeää keskustelun johdattamisessa ja olla ryhmäläisten kanssakulkijana vaikeistakin asioista puhuttaessa. Ohjaajien asiantuntijuus koettiin välttämättömäksi ja arvokkaaksi. Ryhmän vetäjät haastoivat ryhmän vanhempia tarkastelemaan asioita eri näkökannoilta ja ohjasivat jokaista ryhmäläistä henkilökohtaisen prosessin työstämisessä. Tärkeäksi ryhmäläiset kokivat sen, että vetäjät jakoivat puheenvuoroja tasaisesti ja pitivät keskustelun kyseisen päivän aiheessa.

Ne piti meijät ainakin silleen kuosissa, välillä tuppas vähä rönnyilee ku meil oli hauskaa ja tota ne toi taas sellasii toisenlaisii näkökantoi, semmosii niin kun tavallaan mitä ammatti-ihmiset voi tuoda, et niin kun semmoset ihmiset jotka ei oo sitä asiaa läpikäyny eikä kato sitä niin läheltä.

Sehän on nyt ehdoton edellytys tollaselle ryhmälle et siel on ihmiset jotka tietää ja tuntee asiansa.

Toisaalta ohjaajilta toivottiin joustavuutta ja tilannesilmää jatkaa hedelmällistä keskustelua ilman kiirettä vaihtaa aihetta.

Ehkä enemmän aikaa tota et semmosta niinkun, sitä keskenään keskustelua niin kun niitten muitten kans et kun välil se tuntu et on hirvee minuuttiaikataulu, et just nyt pitää käsitellä nää ja nää ja nää. et olis ollu joku asia siinä joku olis kertonu jotain tai olis halunnu puida jotain juttua ja vaihtaa mielipiteitä.

8.1.3 Ryhmässä käsiteltävät aihealueet

Aluksi ryhmässä pohdittiin, mitä tällainen ryhmä voi antaa ryhmäläisilleen ja mitä henkilökohtaisia tarpeita ryhmäläisillä on. Jokaiselle ryhmätapaamiselle oli jokin tietty aihe ja sen läpikäymisessä käytettiin erilaisia menetelmiä, mm. erilaisia kuvakortteja, piirtämistä, maalaamista ja kirjoittamista. Kuvakortteja käytettiin apuna eri-

laisten tunnetilojen ilmaisemisessa. Jokaiselle haastateltavalle oli jäänyt vahvasti mieleen kriisin vaiheet vanhemman ja lapsen näkökulmasta. Kriisin vaiheet herättivät jokaisessa paljon ajatuksia ja tunteita.

Nää kriisin eri vaiheet, missä sillä hetkellä ajattelisit että itse olet, missä lapsi, ne käsiteltiin eri kerralla lapsen ja aikuisen kautta.

Ainaki kriisin vaiheet tuki joo ja sillein kylhän ne kaikki nää jollain tavalla avas uusia perspektiivejä niin kun asialle.

Must oli aivan ilahduttavaa niin kun semmonen, et aikuistenkin jutuissa käytetään kortteja, et niin kun mun mielestä se oli se niin kun elähdytti sitä touhuu jotenki.

Kaikki aiheet liittyivät huostaanottoon ja lapsen tunteisiin ja miten tämä vaikuttaa vanhemman tunnemaailmaan. Ryhmässä käytiin läpi jokaisen ryhmäläisen henkilökohtaista tarinaa, mikä koettiin tukea antavaksi. Lisäksi jokainen ryhmäläinen kertoi tämän hetkisestä tilanteestaan ja lapsensa tilanteesta. Ryhmän ohjaajat haastoivat aiheillaan vanhemmat pohtimaan omaa tilannettaan, eivätkä antaneet suoria vastauksia kenellekään.

Et siin enemmän haettiin sitä et ihminen alkaa itte ajattelemaan niitä asioita ja tavallaan työstämään sitä prosessia et mun mielestä se oli sillä tavalla ihan makeeta, mutta henkisesti tosi raskasta.

8.1.4 Vertaistuki

Toisten ryhmäläisten kokemusten ja perhetaustojen kuuntelemista pidettiin merkittävänä ja tukevana ja kertomukset ja kokemukset loivat toivoa omaan selviytymiseen.

Mielenkiinnolla kuunneltiin et mitä kukin kertoo et niin ku ja vähän kun miten niist on selvinny et sais niin kun itselleen ehkä sitten uusia tapoja taas käsitellä asiaa.

Ryhmän antama vertaistuki on ollut ryhmäläisille merkityksellinen. Ryhmän jäsenet ovat olleet toisilleen voimavara. Ensiarvoisen tärkeäksi haastateltavat nostivat sen, että muut ovat läpikäyneet samanlaisia tilanteita ja tunteita huostaanottoon liittyen.

Me vaihdettiin muutamia yhteystietoja et kyl se niin kun et joku on niin kun kokenut samanlaisia tunteita ja käyny läpi niin ne tietää. Ei sitä voi tietää kukaan muu.

Yhteisten kokemusten jakaminen on ollut merkittävä voimavara, sillä vertaistuki jatkuu ryhmäläisten välillä ryhmän loppumisen jälkeenkin. Vertaisryhmässä syntyi ystävyys-suhteita ja yhteystietojen vaihto koettiin tärkeäksi asiaksi vertaistuen jatkumiseksi.

Kyl se on tavallaan sellanen tunne, et se on voimavara et mä voin ottaa yhteyttä niihin ihmisiin.

Must on tavallaan makeeta kun jäi ne kaverit et voidaan kommunikoida soitella ja muuta et on niin kun olemassa niitä ihmisiä joihin voi tukeutua. Ne tietää mistä puhutaan.

8.1.5 Yksin jääminen

Haastatteluissa kysimme myös siitä, missä vaiheessa huostaanottoa vertaistuki olisi hyödyllisintä. Mielenpiteet jakautuivat selvästi kahtia. Toiset olivat sitä mieltä, että vertaistuki olisi tärkeintä juuri huostaanoton tapahduttua. Tämän he perustelivat sillä, että vanhemmat jäävät huostaanoton jälkeen todella yksin asian kanssa. Kaikki resurssit käytetään lapsen hyvinvoinnin ja arjen suunnitteluun, eikä kukaan ole enää kiinnostunut vanhempien jaksamisesta. Haastateltavat perustelivat heti alkavaa ryhmää myös sillä, että se ehkäisisi väärinkäsitysten ja katkeruuden syntymistä lastensuojelun työntekijöitä kohtaan. Yksinäisyys ja yksin jääminen nousivat myös haastateltavien puheissa. Yksinäisyys liittyi avun saannin vaikeuteen sekä avun saannin ajoitukseen ja yksilöllisyyteen.

Mun mielestä se pitäis alottaa heti, heti kun se huostaanotto tapahtuu, koska minullekin henk.kohtaisesti kävi niin, että mä yksinani täällä kotona yli vuoden ollu. Ketään ei oo kiinnostanu miten mä voin, kaikki vaan toivottaa, että lapsella on olevinaan kaikki hyvin ja kun silläkään ei kaikki oo hyvin.”

Siinä vaiheessa ku multa viedään lapsi pois, niin mä olisin kaivannu siinä tilanteessa tukea.

Toisena mielipiteenä oli, että vertaistukiryhmä olisi hyödyllisin siinä vaiheessa, kun pahin sokkivaihe on tasaantunut. Tämä sen vuoksi, että huostaanoton juuri tapahtuttua ihminen on sellaisessa tilassa, että ryhmästä saatavaa tukea ei pysty vastaanottamaan tai olla tukena muille. Myös se koettiin tärkeäksi, että ryhmään tullessa ei ihmisellä olisi muita vakavia ongelmia, kuten esimerkiksi alkoholi- tai päihdeongelmaa.

Olen sitä mieltä että silloin kun se tilanne on ihan akuutti niin siit ei oo mitään iloo, koska sä et pysty antaa itestäs yhtään mitään, etkä sä kyllä saakaan keneltäkään muultakaan yhtään mitään, että mä sanon nyt selasesta kolme kuukautta, se on hyvin yksilöllistä tietysti, et miten ihminen käsittelee asioita ja kuinka sokki se on kaikki kun se asia tulee, et tuleeks se kun salama kirkkaalta taivaalta vai onks sitä mahdollisesti pystyny työstämään jo ja kaikkee

Et sä pystyt tavallaan kun on niit tapaamisii, niin sä pystyt keksittymään siihen, et se vie sekä muilta et siltä ihmiseltä, jolla on monta akuuttii ongelmaa, niin se vie kyl aika paljon voimii, se vaikuttaa koko ryhmään siten.

8.2 Tunteiden läpikäynnin merkitys

Ryhmätapaamisissa keskityttiin paljon tunteiden läpikäyntiin. Monille vanhemmille erilaisten tunteiden tunnistaminen ja kohtaaminen oli hämmentävää. Vanhemmat olivat saattaneet tiedostamattomasti työntää omia tunteitaan syrjään, jotta jaksaisi suoriutua arjesta. Vasta ryhmässä tunteet nousivat esille ja niitä uskallettiin alkaa

käsitellä. Vanhemmat olivat jo pitkänaikaa kieltäneet itseltään ilon tunteet ja mieltä painoivat ikävä ja syyllisyys. Vanhemmat kokivat, että vertaisryhmän myötä he oppivat arvostamaan ja kunnioittamaan itseään.

8.2.1 Syyllistävistä tunteista irtautuminen

Tunteiden käsittely nousi keskeiseksi osa-alueeksi ryhmässä. Esille nousseita tunteita olivat syyllisyys, häpeä, suru ja viha. Huostaanoton käsittely eri näkökulmista herätti myös uusia ja erilaisia tunteita. Tunteiden käsittely koettiin usein hyvin rasakaksi, joka näkyi uupumuksena ja väsymyksenä ryhmäkerran loputtua.

Tunteiden käsittely ryhmässä oli voimaantumisen, oman arvostuksen ja vanhemmuuden uudelleen rakentumisen kannalta ehdottoman tärkeää. Vanhemmat kokivat irtaantuneensa syyllisyyden tunteesta ja taakasta. Oman elämän mitätöinnin tilalle syntyi arvostus ja hyväksyntä elämäntilannettaan, omaa itseään ja lasta kohtaan. Oman elämäntilanteen hyväksynnän kautta vanhemmat uskalsivat käydä rohkeasti läpi erilaisia tunteita, joita olivat aikaisemmin kieltäneet itseltään.

Vanhemmilla oman itsensä arvostus ja kunnioitus ovat lisääntyneet vertaistuen ansiosta. Vanhemmat olivat kieltäneet itseltään positiivisten ja iloa tuottavien tunteiden ilmaisun. Asian tarkastelu uudesta näkökulmasta ja muiden kokemukset auttoivat tilanteen hyväksymisessä.

Kyl mä niinku tavallaan niinkun ennen en niin hyväksyny itselleni mitään iloa, että niin kun minun lapseni on hukassa, niin ei mullakaan, niin mullakin pitää mennä kans....mun pitää olla surullinen ja masentunut ja mä en voi olla tyytyväinen elämäni.

Mä oon niin kun siitä päässy, ettei se auta vaikka mä seisaisin päälläni täällä ja itkisin niin kun kaikki päivät, niin ei se auta.

Tunteiden käsittelyyn liittyy vahvasti toivon luominen. Ryhmä ja ryhmän tuoma vertaistuki loi vanhempiin toivoa paremmasta tulevaisuudesta, johon kuului irtautuminen syyllisyyden taakasta sekä lapsen kotiin paluu.

Sit voi ajatella, että miten tuo on jaksanu ja kyllä mäkin selviän, se on kyllä hyvä kuulla niitä juttuja.

Toivoahan on, elämä jatkuu.

8.2.2 Omien tunteiden läpikäynti ja hyväksyntä

Oikeus käydä läpi omia tunteita heräsi ryhmästä saadun vertaistuen myötä. Vanhemmat kokivat tärkeäksi sen, ettei kukaan saa mitätöidä heidän tuntemuksiaan ja jokaisen tapa tuoda pahaa oloa ja surua esille on yksilöllinen ja oikeutettu.

Mä aattelin et vitsi mul on ihan oikeus olla surullinen, mul on oikeus itkee, mul on oikeus olla hiljaa töissä ja kaikkee, et kukaan ei voi mulle sanoa et sehän meni jo.

Et silleen mä annoin itselleni oikeuden käydä ne kaikki tunteet läpi mitä siihen liittyy, et se oli se paras eväs, et mä elän mun omaa elämää ja kukaan ei voi mitätöidä niitä asioita mitä mun elämässä tapahtuu.

Mut et ehkä sille tunnepuolelle sai paljon ajateltavaa, et sitä on ehkä työstänyt tän ryhmän myötä ja tavallaan alkanu hyväksymään näitä omia ajatuksia ja tunteita ja koko sitä tilannetta.

Joo, et on päässy jo vähän sellasesta itsensä syyllistämisestä niin kun eroon.

Tunteiden käsittely auttoi vanhempia myös ymmärtämään paremmin omaa lasta ja hänen tunteitaan. Vanhemmat kokivat saaneensa ymmärrystä lapsen tunnemaailmaan ja tämä tuli esille muun muassa lapsen vieraillessa viikonloppuisin kotona. Vanhemmat kokivat tärkeänä tiedon siitä, miksi lapsi käyttäytyy tietyllä tavalla ja miksi lapsi esimerkiksi kiukuttelee vanhemmalle nähdessään tämän pitkästä aikaa.

Rupesin ymmärtää mun lasta paremmin, et mitä hänen tunne-elämässä tapahtuu. Et osas sit välil tietää, et miks se kiukuttelee mulle kun se tulee viikonlopuks kotia.

8.3 Vanhemmuuden jälleenrakentuminen

Ryhmä antoi eväitä vanhemmuuden jälleenrakentumiselle. Tunteiden läpikäynnin avulla vanhemmille nousi tunne siitä, että heillä on oikeus käydä kaikki tunteet läpi ja heillä on oikeus myös iloon. Tätä kautta oman itsensä arvostus kohosi. Vanhemmuus jatkuu huostaanoton jälkeenkin ja ryhmä synnytti vanhemmissa toivon kipinän.

8.3.1 Vanhemmuus ja suhde lapsiin

Vanhemmat kokivat huostaanoton myötä, että heidän vanhemmuutensa on sivuutettu. He toivoivat, että lasten sijoituspaikoissa olisi nimettynä työntekijä/omahoitaja, joka huolehtisi säännöllisestä yhteydenpidosta vanhempiin ja läheisiin. Vanhempien kokemus yhteydenpidosta oli puutteellinen.

Kun lapsi laitetaan huostaan, niin kyllä mä koen jollakin tavalla että mä oon sivussa niinkun semmosesta vanhemmuudesta ja tota pitäs olla joku siinä välissä.

Ryhmä auttoi kasvussa vahvempaan vanhemmuuteen. Ryhmä antoi kokonaisuudessaan välineitä vanhemmuuden uudelleen rakentumiselle. Vertaisryhmän myötä myös kokemus vanhemmuudesta on vahvistunut. Itsensä syyllistäminen huostaanotosta on väistynyt ja tilalle on tullut tunne siitä, että vanhemmuus on olemassa huostaanotosta huolimatta.

Välil oli sellanen tunne, että ooks mä täysin epäonnistunu kasvattajana...jollakin tavalla mä en sitä enää yhtään enää miettiny, et varmaan

tolla jutulla oli suuri merkitys.

Omien lasten arvostaminen muuttui ryhmän myötä. Lisäksi vanhemmat oppivat ymmärtämään huostaanoton lapsen näkökulmasta ja sen, mitä lapset ovat joutuneet kokemaan.

Ehkä se et mä arvostan mun lapsii enemmän, koska mä muistan taas et mitä hitto ne on joutunu kuitenkin kärsii joskus, et mä jotenki lellingin niitä enemmän ja kaikkee, pönkitän huonoo omaa tuntooni tai jotain.

Arvostan lapsiani, koska ei se aina ole itsestäänselvyys. Ei kukaan hullukaan jaksa pitää lastaan aina korokkeella, et pitää saada itseensäkin ajateltuu tai jotain. Ei tarte aina olla niin 10 äiti.

8.4 Ryhmästä nousseet kehittämissuhteet

Vanhemmat toivoivat ryhmäkerroista lukujärjestyksen ja muuta kirjallista materiaalia, joiden avulla voisi kotona palata edellisten kertojen aiheisiin.

Musta olis hyvä saada vähän jotakin kotiinkin luettavaa, niin mä voin palata niihin myöhemminkin.

Huostaanotetun lapsen/nuoren kotona asuville sisaruksille toivottiin tukea esimerkiksi vertaisryhmän muodossa. Tätä he perustelivat sillä, että koko perhe elää samassa tilanteessa ja huostaanotto on sokki myös sisaruksille. Vanhemmat toivoivat myös tietoa paikoista, joista voi hakea apua kriisitilanteissa, eli konkreettista yhteystietolistaa kyseisistä paikoista.

Ainoo ois ollu tietysti se että miten tuet niitä muita lapsia siellä kotona, koska nehän käy sitä samaa härdelellä läpi ja nehän ei saa tukea mistään.

Ryhmää muodostaessa tulisi ottaa huomioon se, että kaikki vanhemmat eivät olisi samasta kaupunginosasta. Tämä sen vuoksi, etteivät ryhmäläisten lapset olisivat samoista kaveripiireistä. Vanhemmilla oli myös pelkona se, että ryhmässä käydyt

keskustelut leviäisivät ryhmän ulkopuolelle jos ryhmässä olisi lähipiiristä olevia ihmisiä. Muuten on vaarana se, että luottamuksellinen ilmapiiri rikkoutuu.

Pitää ottaa huomioon se, että samalta alueelta ei ole kaikki vanhemmat, kerta siinä voi olla, että piiri pieni pyörii et sä voi olla tavallaan oma ittes, jos sulla on kaikki jotakin naapureita, niin se ei oo hyvä. Mun mielestä on pelko se, että ne asiat ei pysy ehkä ryhmässä...jos lapset tuntee toisensa kun ne voi olla samoista piireistä...et pitäis sitten sekottaa vähän eri puolilta helsinkiä näitä ryhmiä.

Vanhemmat toivoivat, että tällainen vertaistukiryhmä olisi mahdollinen kaikille. Lisäksi ryhmää tulisi mainostaa positiivisena asiana, koska vanhemmat saattavat vierastaa sosiaalitoimiston järjestämiä tukiryhmiä.

Olis mun mielest tosi tärkeetä että tää olis kaikkien vanhempien saata-villa, jotka tän kokee ja nimenomaan niin kun jollain tavalla niin kun ihmishän on aina tämmösii kaikennäkösii tukiryhmii niin kun nehän vierastaa ja etenkin, jos ne on jonkun sosiaalitoimen tai jonkun tämmösen järjestämii, niin nehän on niin, et mehän ei mennä, et nehän on tämmösii. Et ne pitäis niin kun saada semmosessa yhteydessä tuolla tuoda esille ja tavallaan kaupattuu sellasena positiivisena asian.

Sosiaalitoimistoa kohtaan kehittämissuhteiksi nousi esille, että sosiaalitoimistossa tulisi olla erillinen henkilö vanhempia varten, jolle vanhempi voisi puhua huostaanottoon liittyvistä asioista. Näin välttyttäisiin väärinkäsityksiltä ja katkeruudelta sosiaalityöntekijää kohtaan. Sosiaalityöntekijöiltä toivottiin myös ajan tasalla pitämistä ja selkeitä pelisääntöjä huostaanottoon liittyen, jotta yllättäviltä käänteiltä välttyttäisiin.

Mielipiteet kokoontumiskertojen määrästä, ajasta ja tiheydestä jakaantui. Kaksi tuntia tuntui pääosin sopivalta ajalta, mutta joistakin aiheista puhuttaessa aikaa olisi kulunut enemmänkin. Vaikeista ja kipeistä asioista puhuminen vei voimia, tällöin kaksi tuntia tuntui liian pitkältä ajalta.

Mut silloin kun oli oikeesti semmosia asioita, et ne oli itelle tosi rankkoja niin silloin oli aika niinkun väsyny kun lähti.

Ryhmän kokoontuminen kahden viikon välein koettiin sopivaksi, jotta edelliskerran asioita pystyi työstämään ja läpikäymään omassa rauhassa. Jotkut kerrat olivat ryhmäläisille henkisesti raskaita, joten viikoittainen tapaaminen olisi ollut raskasta.

Mun mielestä se joka toinen viikko oli ihan hyvä, koska toiset kerrat oli tosi rankkoja ja tota niin ja mut mun mielestä olis saanu olla 12 kertaa se ois ehkä ollu sellanen hyvä määrällisesti.

Ryhmäläisiltä toivottiin sitoutumista ryhmään ja ryhmätapaamisiin. Vanhemmat kokivat häiritseväksi sen, jos joku jättäytyi pois tapaamisilta, jolloin ryhmädynamiikka säröili. Ryhmäläiset painottivat sitä, että ryhmään tuli ottaa vain henkilöitä, joilla ei ollut muita suuria ongelmia.

Mut se mikä mun mielest tohon ryhmään vielä, sen mä haluan sanoo vielä, että kun siihen tulee, niin siihen täytyy ihan oikeesti sitoutuu, koska mä ainakin itse koin häiritseväksi sen koska siel oli ihmisii, jotka ei tullu. Se ryhmädynamiikka jotenkin hajoo ja sitten sitä rakennetaan aina uudestaan sen mukaan, mikä porukka on kasassa, tai just se mitä mä sanoin, et mun mielest on tärkeätä et sinne otetaan sellasii henkilöitä, ainahan elämäs tapahtuu, sä et voi tietää et mitä sielt tulee, mut just et ei oo niin kun ihan pirusti niin kaikennäkösiä akuutteja ongelmii.

9 POHDINTA

9.1 Tutkimustulosten tarkastelu

Tässä osiossa pohdimme tutkimustuloksia tutkimuskysymysten valossa. Tutkimuskysymyksissämme halusimme selvittää, millaista tukea vertaisryhmä antoi, miten vanhemmat kokivat ryhmässä käsiteltävät aihealueet ja miten ryhmä vaikutti vanhemmuuteen.

Tulimme siihen johtopäätökseen, että vertaistuki palvelee huostaanotettujen lasten

vanhempien tarpeita. Tutkimustulosten perusteella on selvää, että kaikki ryhmään osallistuneet näkivät vertaisryhmän erittäin tärkeänä ja uskomme, että vertaistuki-toiminnalla on kauaskantoisia vaikutuksia. Uskomme, että vertaisryhmätoiminta huostaanotettujen lasten vanhempien auttamisessa juurtuu yleiseksi käytännöksi lastensuojelussa. Myös tutkimustuloksemme vahvistivat tätä käsitystä. Mikkosen (1996, 224–225) vertaisryhmätoimintaa käsittelevän artikkelin ja Kujalan aikaisempien tutkimusten pohjalta arvelemme vertaistuen merkityksen sosiaalityössä yleistyvän tulevaisuudessa.

Luottamuksellisuus kantoi ryhmässä hedelmää. Kokemusten ja tunteiden jakaminen saman asian kokeneiden ihmisten kanssa oli tärkeää. Ryhmän luottavainen ja kannustava ilmapiiri mahdollisti tunteiden turvallisen läpikäynnin. Voikukkia – ryhmässä vertaistuki kasvoi parhaimmilleen synnyttämällä ystävyyssuhteita, jotka jatkuvat ryhmän loputtua. Vanhemmat kokivat saaneensa tärkeän tukiverkoston ryhmän jäsenistä. Kynnys tarttua puhelimeen ja purkaa tunteita muille ryhmäläisille oli matala ja vanhemmat kokivatkin, ettei kukaan muu voi paremmin ymmärtää kuin toinen saman asian läpikäynyt. Kuuskosken (2003, 31) mukaan vertaistukiryhmässä vallitsee parhaimmillaan tasa-arvoisuus, avoimuus ja toisten ihmisten kunnioittaminen. Ryhmän jäsenet ovat valmiita yhteistyöhön ja vastaanottamaan ja antamaan kokemuksia. Tämä tuli esille myös meidän tutkimustuloksissamme.

Ryhmään osallistumista ei koettu leimaavana ja kukin ryhmäläinen sai antaa ryhmälle niin paljon tai vähän itsestään kuin haluaa. Ongelmat tuntuivat heti paljon pienemmiltä kuin kuulee, että on muitakin kamppailemassa juuri samojen asioiden kanssa kuin itse. Vaikka ryhmä ei tarjoaisi suoria ratkaisuja omiin ongelmiin, on helpottavaa kuitenkin huomata, ettei ole ainoa, joka kokee tietyt asiat ahdistaviksi tai ylitsepääsemättömiksi.

Ryhmäläisten kertomukset ja kokemukset ongelman voittamisesta herätti toivon kipinän paremmasta tulevaisuudesta. Tuloksemme osoittavat, että toisten kokemuksista kuuleminen helpotti oman tilanteen hahmottamisessa ja loi toivoa selviy-

tymisessä. Vilenin ym. (2002, 203) mukaan turvallisena koetussa pienryhmätilanteessa voi uskaltautua jakamaan sellaisia henkilökohtaisia asioita, joita muissa tilanteissa ei uskaltaisi jakaa. Hänen mukaansa myös muiden ryhmäläisten hyväksyntä ja ymmärrys vapauttavat syyllisyydestä ja häpeästä.

Tutkimustuloksissamme nousi esille, että vanhemmat kokivat vanhemmuutensa olleen syrjäytetty. Haastateltavien mielestä heidät jätettiin yksin huostaanoton jälkeen eikä heillä ollut mahdollisuutta osallistua riittävästi lapsen elämään. Myös Laakson tekemän tutkimuksen mukaan (1998, 29) huostaanotettujen lasten vanhemmat kokivat, että heidät on jätetty ulkopuolelle kaikesta. Vanhemmat kokivat epäkohdiksi huostaanoton jälkeisenä aikana yksinjäämisen ja vaikeuden vastaanottaa tunteita.

Ryhmän merkitys oli valtava vanhemmuuden vahvistumisen kannalta koska se käynnisti vanhemmuuden uudelleenrakentumisen. Uudelleenrakentumiseen ja kasvuun johtivat omanarvontunteen nousu ja syyllisyydentunteista irtautuminen. Vanhemmat olivat kokeneet jo pitkään olevansa epäonnistuneita kasvattajia. Vanhemmuuden vahvistumiseen vaikuttivat myös oman elämäntilanteen ymmärrys ja hyväksyntä sekä oikeus tunteiden läpikäyntiin turvallisesti koetussa ryhmässä.

Vanhemmilla oli toivoa lapsen kotiin paluusta. Vanhemmuuden uudelleenrakentumisen myötä myös usko tulevaisuuteen vahvistui. Vilenin ym. vertaisryhmää käsittelevässä kirjallisuudessa puhutaan ryhmäläisten itsetunnon vahvistumisesta ryhmäläisen huomatessa pystyvänsä auttamaan ja tukemaan muita ryhmänjäseniä omilla kokemuksillaan. Vertaisryhmän kautta henkilöt vahvistavat omaa itsetuntoa. Tähän huomioon pystymme yhtymään omilla tutkimustuloksillamme. (Vilen ym. 2002, 204.)

Huoli lapsen hyvinvoinnista nousi voimakkaasti esille tutkimuksessamme ja haastateltavien mieltä painoi se, oliko lapsen sijoitus oikea ratkaisu. Jokaisella ryhmäta- paamisella tuli keskustelua lapsen voinnista sijoituspaikassa. Nousiaisen (2004,

156,157, 159) tutkimusaineistosta nousi esille se, että syyllisyyden tunteen kokeminen liittyi huoleen lapsen hyvinvoinnista ja huolenpidosta. Toisin sanoen, Nousi-aisen tutkimuksen haastateltavat kantoivat syyllisyyttä siitä, jos heidän lapsellaan ei ollut kaikki kunnossa ja jos lapsi ei saanut tarvitsemaansa huolenpitoa. Nousi-aisen mukaan tunteesta eroon pääsemisessä auttaa se, jos pystyy vakuuttamaan itsensä siitä, että on tehnyt oikean ratkaisun itsensä ja lapsen kannalta.

Ryhmän aihealueet koettiin aiheellisiksi sillä ne koskettivat huostaanottoa, vanhemmuutta ja selviytymistä ja tunteiden läpikäyntiä. Haastateltavat muistivat aihealueita heikosti, mutta jokaiselle mieleen olivat jääneet kriisin vaiheiden läpikäynti oman ja lapsen näkökulmasta. Jokaisen vanhemman kohdalla tämä oli synnyttänyt jonkun asteista prosessointia. Haastateltavat kokivat ryhmänohjaajien roolin merkittäväksi. Ohjaajien tapa kannustaa ja haastaa vanhempia koettiin hyväksi tavaksi. Ohjaajat kannustivat vanhempia oman elämäntilanteen prosessointiin antamalla uusia näkökulmia tilanteeseen.

Voikukkia –hankkeen tavoitteena ovat vertaistukimallin kehittäminen ja arvokkaan vanhemmuuden säilyttäminen huostaanotosta huolimatta. Tutkimustulosten pohjalta voimme sanoa ryhmän palauttaneen vanhemmissa oman itsensä arvostuksen ja hyväksymisen joka loi pohjan arvokkaan vanhemmuuden säilymiselle. Ryhmä toimi tärkeänä käännekohtana vanhempien elämässä. Vanhemmat kokivat ryhmän vaikutuksen olevan kauaskantoista ja vaikuttavan niihin ihmisiin, jotka ovat läsnä vanhempien elämässä. Ryhmällä oli suuri merkitys vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen. Ymmärrys lapsen tunnemaailmasta koettiin arvokkaaksi ja näkyi arjessa lasten käydessä kotilomilla kotona. Lapset saivat myös tiedon siitä, että heidän vanhempansa saavat apua. Vanhemmat kirjoittivat kirjeet lapsilleen yhteisellä tapaamisella, jossa he kertoivat vertaistukiryhmästä.

9.2 Opinnäytetyöprosessin kuvaus ja arviointi

Löysimme Voikukkia -hankkeen Diakin aihevälityksestä ja kiinnostuimme aiheesta sen ajankohtaisuuden, haastavuuden ja tarpeellisuuden vuoksi. Valitsimme Voikukkia -hankkeen aiheen, sillä halusimme tuoda esille huostaanotettujen lasten vanhempien äänen ja opinnäytetyön kautta antaa vanhemmille tilaisuuden vaikuttaa huostaanotettujen lasten vanhempien tilanteeseen. Varasimme opinnäytetyöaiheen ja muutaman kuukauden kuluttua tästä tapasimme hankkeen projektityöntekijän, Sanna Kivisen. Tapaamisessa oli myös mukana ohjaava opettaja, Marja Lindholm. Tästä alkoi yhteistyömme Voikukkia hankkeen parissa. Tämän jälkeen tapasimme Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliiton tiloissa, jossa suunnittelimme yhdessä Sanna Kivisen kanssa työn etenemistä ja alustavia haastattelukysymyksiä. Yhteistyömme jatkui tämän jälkeen sähköpostitse ja puhelimitse. Työmme edetessä lähetimme sen aika ajoin Kiviselle luettavaksi, jolloin hän kommentoi työtämme. Kivisen kommentit olivat arvokkaita hankkeen toiveiden toteutumisen kannalta sekä opinnäytetyömme edistymisen kannalta.

Opinnäytetyöprosessimme on kestänyt reilun vuoden. Teoreettista viitekehystä keräsimme lokakuusta maaliskuuhun. Haastattelut tapahtuivat huhti- ja toukokuun aikana ja haastattelunauhojen purku kesä-heinäkuussa. Aineiston analysoinnin aloitimme elokuussa. Opinnäytetyötä tehdessä oli sopeuduttava siihen, ettei työ edennyt siinä tahdissa kun olimme toivoneet. Työn oli tarkoitus valmistua marraskuussa 2007, mutta lykkäsimme työn valmistumista kevääseen ajan puutteen vuoksi.

Haasteita työskentelylle asetti se, että asumme eri paikkakunnilla ja tapaamiset ajoittuivat tämän vuoksi viikonloppuihin. Haasteita työskentelyllemme toi myös se, että olimme opinnoissamme eri vaiheissa. Toisin sanoen toinen meistä oli jo siirtymässä työelämään, kun toinen oli opintojen keskivaiheilla. Koimme tämän haasteena mutta myös rikkautena työllemme. Työnjakomme onnistui hyvin ja sovimme

aina tapaamisissamme mitä kumpikin tekee seuraavaa tapaamista varten. Työn aloitus oli vaivatonta, sillä yhteistyömme ja toistemme tavat tehdä ja toimia olivat tutut sillä olemme olleet samalla luokalla yläasteella sekä lähihoitajakoulutuksessa. Tiesimme myös toistemme vahvuudet joten osasimme hyödyntää niitä alusta alkaen.

Koulujen välinen yhteistyö toimi mielestämme hyvin ja koulujen roolit olivat selkeät. Opinnäytetyön aihe tuli Diakin kautta joten yhteistyömme painottui Diakiin, mutta ohjausta saimme myös Laurean puolelta. Kahden instituutin ohjauksen vuoksi koimme olevamme harvinaisen rikastuttavassa asemassa. Kahden koulun opinnäytetyöprosessin läpikäyminen oli raskasta mutta palkitsevaa. Työmme eteni pienin askelin eteenpäin monien ihmisten arvioidessa sitä. Diakin jatkuvan ja säännöllisen ohjauksen koimme turvallisiksi, kannustavaksi ja se vei työtämme jatkuvasti eteenpäin asettaen pieniä välitavoitteita.

Yhteistyö työelämän kanssa oli meille uutta. Tässä vaiheessa meitä harmittaa se, ettemme ymmärtäneet olla aktiivisemmin yhteydessä hankkeen edustajiin. Olisimme toivoneet tähän enemmän opastusta ja ohjausta. Opinnäytetyön vaiheista analysointi on ollut haastavin. Analysointivaiheessa tulee hyvin esille se, että olemme ensimmäistä kertaa tekemässä tutkimusta näin suuressa mittakaavassa.

Opinnäytetyn kautta meille on kertynyt kattavasti tietoa opinnäytetyön aihepiiristä, joka kosketti vertaistukea, vanhemmuutta ja etävanhemmuutta, aikaisempien tutkimusten valossa huostaanotettujen lasten vanhempien tukemista ja heidän tilannettaan Suomessa. Olemme saaneet valtavasti tietoa siitä, miten huostaanotettujen lasten vanhempia tuetaan vertaisryhmätoiminnalla ja miten vanhemmat kokevat vertaistoiminnan. Olemme oppineet tutkimuksen tekemisestä, aikatauluttamisesta ja suunnitelmallisuudesta. Emme ole aikaisemmin tehneet näin laajaa työtä ja opinnäytetyöprosessi on opettanut meille pitkäjänteisyyttä ja itsekuria. Ehdottoman tärkeää on ollut tukea toinen toistamme opinnäytetyöprosessin ajan ja kannustaa toista, silloin kun työn teko on tuntunut vaikealta. Aikataulutukset ja välitavoitteet ovat

vieneet meitä eteenpäin.

9.3 Ammatillinen kehittyminen

Opinnäytetyö on vaikuttanut huostaanottoprosessin ymmärtämiseen joka ilmenee pienin konkreettisoin asioin työskennellessämme lastensuojelulaitoksessa sijaisena. Kohdattuamme huostaanotettujen lasten vanhempia opinnäytetyön merkeissä uskomme sen vaikuttaneen siihen, miten kohtaamme huostaanotettujen lastenvanhempia työpaikoillamme. Opinnäytetyön kautta olemme saaneet enemmän tietoa siitä, mitä vanhemmat ovat ehkä joutuneet kohtaamaan ja käymään läpi ja mitkä asiat ja tuntemukset heillä ovat pinnassa. Opinnäytetyö toi ymmärrystä siitä, mitä huostaanotettujen lasten vanhemmat toivovat lasten sijoituspaikalta. Olemme markkinoineet työpaikoissamme Voikukkia - hanketta, jotta vertaisryhmään osallistuminen mahdollistuisi kaikille halukkaille.

Haastattelujen kautta nousi esille vanhempien hämmennys siitä, miten vähän lapsen sijoituspaikasta ollaan yhteydessä vanhempiin. Lastensuojelulaitoksissa vanhempia kannustetaan yhteistyöhön ja heiltä odotetaan aktiivista yhteydenpitoa lapseen ja kiinnostusta lapsen hyvinvoinnista. Tässä kohdassa on meidän mielestämme ristiriitaa, sillä molemmat osapuolet toivovat aktiivisempaa yhteydenpitoa, eivätkä tarkkaan tiedä mitä heiltä toivotaan. Näitä asioita olemme pohtineet ja näihin olemme yrittäneet vaikuttaa työskentelyllämme. Uskomme, että olemme saaneet lisävalmiuksia työskennellä jatkossa lastensuojelussa sillä meillä on tietoutta ja ymmärrystä vanhempien kokemuksista huostaanotosta. Tätä tietoutta voimme jakaa tulevissa työpaikoissamme.

Tutustuessamme alan kirjallisuuteen, olemme päässeet syventämään teoriatietoamme minkä lisäksi olemme harjaantuneet tiedonhaun kriittisyydessä. Tätä kaikkea olemme saaneet harjoitella turvallisessa ympäristössä ja ammattitaitoisten ohjaajien ohjauksessa.

9.4 Eettisyys

Sitouduimme Voikukkia - kehittämishankkeeseen ja noudattamaan projektin aikataulua. Olemme tekemisissä vaikeiden ja arkojen asioiden kanssa, ja luottamuksen synnyttäminen vanhempiin on työmme kannalta oleellista, jotta saisimme toivottuja tuloksia. Ryhmässä vallitsee siis salassapitovelvollisuus, mikä koskee myös meitä opinnäytetyöntekijöitä. Aineistoa purkaessamme kiinnitimme huomiota henkilötietojen salaamiseen niin, etteivät henkilöt ole tunnistettavissa.

Anoimme tutkimuslupaa Helsingin kaupungilta ja saimme tutkimusluvan maaliskuussa 2007. Haastattelimme neljää vanhempaa huhtikuun ja toukokuun 2007 aikana. Haastattelut tehtiin osaksi haastateltavien kotona ja osaksi muissa tiloissa. Tärkeää oli, että haastattelutilanne on rauhallinen ja häiriötekijöitä on mahdollisimman vähän. Voikukkia – hankkeen tavoitteet määrittelivät haastattelukysymyksemme. Haastattelukysymyksiä hioimme yhdessä Voikukkia – hankkeen projektityöntekijä Sanna Kivisen kanssa sekä opinnäytetyötä ohjaavien opettajiemme kanssa. Haastattelukysymysten teemat nostimme teoria-aineiston pohjalta.

Diakin opinnäytetyöohjeissa eettisten ratkaisujen tavoitteina pidetään ihmisten kunnioittamista, tasa-arvoista vuorovaikutusta ja oikeudenmukaisuuden korostamista. Eettisyys esittäytyy myös kriittisenä pohdintana aineiston lähteitä kohtaan. Opinnäytetyö ohjeissa korostetaan, ettei uusia ammattikäytäntöjä voi syntyä ellei vanhoja pystytä arvioimaan kriittisesti. (Kuokkanen, Kivirinta, Määttänen & Ockenström 2005, 30.)

Eettisyyden tulee näkyä läpi työn, sen jokaisessa vaiheessa. Eettisyys näkyy tavassa, jolla opiskelijat suhtautuvat työhönsä ja niihin henkilöihin, joiden kanssa ja joiden elämäntilanteesta tutkimusta tehdään. Eettinen asenne tulee esille opiskelijoiden tavasta puhua opinnäytetyön prosessin eri vaiheista ja tuloksista. Tutkimus edellyttää opiskelijoilta rehellisyyttä ja läpinäkyvyyttä. Tässä opiskelija onnistuu kuvaamalla tarkasti opinnäytetyön prosesseja, metodien valintaa, työskentelyä ja

mahdollisia rajoituksia. (Kuokkanen ym. 2005, 31.)

Haastattelutilanne on vuorovaikutustilanne ja haastattelu onnistuu, jos vuorovaikutus haastattelijan ja haastateltavan välillä toimii. Haastattelun tulos on riippuvainen siitä, saako haastattelijä ansaittua haastateltavan luottamuksen. (Roos 1987, 33–35.) Ajattelimme, että saisimme monipuolisemman aineiston jos toteutamme aineistonkeruun haastatteluilla.

Tutkija ei voi kvalitatiivisessa tutkimuksessa irtautua kokonaan omista arvolähtökohdista, sillä omat arvot vaikuttavat siihen, miten pyrimme ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. Objektivisuus on vaikeasti saavutettavissa, sillä tutkija ja tutkimustieto ovat yleensä kietoutuneena toisiinsa. (Hirsjärvi ym. 2004, 152.) Ryhtyessämme yhteistyöhön Voikukkia – hankkeen kanssa ja tutustuessamme aiheeseen, jouduimme pohtimaan omia ennakkoluulojamme ja käsityksiämme. Lastensuojelulaitoksissa kertyneen työkokemuksen kautta meille oli muodostunut tietynlainen kuva huostaanotettujen lasten vanhemmista, josta yritimme tietoisesti irtautua ryhtyessämme tutkimuksen tekoon. Ennakkoluulojamme pohdimme myös yhdessä Sanna Kivisen kanssa, jonka koimme turvalliseksi tavaksi tuoda esille omia ajatuksia.

Ihmisoikeudet muodostavat ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisen perustan. Tutkittavien suojaan kuuluu lähtökohtaisesti se, että tutkijan on kerrottava osallistujille tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit. Tutkimukseen osallistuvien suojaan kuuluu osallistujien vapaaehtoinen suostumus. Tutkittava saa kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta, keskeyttää tutkimuksessa mukanaolon ja kieltää häntä koskevan aineiston käytön tutkimuksessa. Tutkittavalla on oikeus tietää omat oikeutensa. Tutkittavalta on varmistettava, että antaessaan suostumuksensa tutkimukseen, hän tietää mistä tutkimuksesta on kyse. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 128–129.)

Kerroimme haastateltaville saatekirjeessä sekä vielä ennen haastattelun alkua, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja huolehdimme jokaisen haasta-

teltavan anonymiteetistä, ettei kukaan ole tunnistettavissa valmiista opinnäytetyöstä. Kerroimme vanhemmille, että haastattelunauhut tuhotaan sen jälkeen kun työ on valmistunut. Lopuksi pyysimme jokaista haastatteluun osallistuvaa allekirjoittamaan kirjallisen suostumuksensa haastatteluun. Haastateltavat saivat saatekirjeessä meidän puhelinnumeromme ja kerroimme, että meille voi soittaa, jos haastattelusta tai opinnäytetyöstä jäi jotakin epäselväksi. Haastateltavat olivat motivoituneita ja uskomme tämän johtuvan heidän halusta vaikuttaa huostaanotettujen lasten vanhempien tämänhetkiseen tilanteeseen.

Oleellisena osana tutkittavien suojaa pidetään osallistujien hyvinvoinnista ja oikeuksista turvaamista. Tutkimustietojen on oltava ehdottoman luottamuksellisia. Tutkimuksen yhteydessä saatuja tietoja ei saa luovuttaa ulkopuolisille, eikä tietoja saa käyttää muuhun tarkoitukseen. Kaikkien osallistujien on jäätävä nimettömiksi ja tiedot on järjestettävä niin, että osallistujien nimettömyys taataan. Tutkimukseen osallistuvilla on oikeus odottaa tutkijalta vastuuntuntoa. Tutkija noudattaa lupaamiaan sopimuksia ja varmistaa tutkimuksen rehellisyyden. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 128–129.) Työmme valmistuttua varmistamme tietojen salassa pysymisen tuhoamalla haastattelunauhut.

9.5 Opinnäytetyön luotettavuus

Kaikissa tutkimuksissa pyritään arvioimaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta, koska tulokset ja pätevyydet tutkimuksissa vaihtelevat sitä huolimatta, että virheiden syntymistä pyritään välttämään. Tutkimuksen luotettavuuden mittaamisessa voi käyttää erilaisia mittaustapoja. (Hirsjärvi ym. 2007, 226.)

Reliaabelius ja validius ovat käsitteitä, jotka tulevat esiin puhuttaessa luotettavuuden mittaamisesta. Reliaabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta ja se voidaan todeta usealla tavalla. Sen voi todeta esimerkiksi niin, että jos kaksi arvioijaa päätyy samanlaiseen tulokseen, voidaan tulosta pitää reliaabelina tai jos kahdella

eri tutkimuskerroilla saadaan sama tulos, voidaan tulos myös luokitella reliabelina. (Hirsjärvi ym. 2007, 226.)

Validius (pätevyys) tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä on tarkoitus mitata, esimerkiksi ymmärtääkö haastateltava kysymykset oikein. Tutkija tekee omat johtopäätöksensä saaduista tuloksista siinä käsityksessä, että haastateltava on ymmärtänyt kysymykset samalla tavalla kuin hän itse. Tällöin tuloksia ei voi pitää pätevinä. (Hirsjärvi ym. 2007, 226.)

Tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta kohentaa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Tämä koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita, olosuhteet aineiston tuottamisen aikana on kerrottava totuudenmukaisesti ja selvästi. Esimerkiksi haastattelututkimuksessa kuvaillaan haastattelupaikoista ja olosuhteista, joissa haastattelu toteutettiin. Lisäksi haastatteluun käytetty aika, mahdolliset häiriötekijät, virhetulkinnat haastattelussa ja tutkijan oma arvio tilanteesta kerrotaan tutkimuksessa tarkasti. (Hirsjärvi ym. 2007, 227.)

Mielestämme olemme onnistuneet kuvaamaan tarkasti tutkimuksen eri vaiheet ja tuomaan opinnäytetyöhömmme läpinäkyvyyttä. Eniten vaikeuksia meille tuotti aineiston analysointi, mutta olemme pyrkineet havainnollistamaan analysointiamme taulukon avulla (LIITE 4), jotta lukija ymmärtää, mistä eri luokat ovat syntyneet. Käytimme myös haastattelujen suoria lainauksia tuomaan tutkimukseen luotettavuutta. Onnistuimme järjestämään rauhalliset ja puolueettomat haastattelupaikat ja olosuhteet. Jaoimme jokaiselle haastateltavalle saatekirjeet (LIITE 2), jossa kerromme opinnäytetyöstä ja sen tarkoituksesta ja siitä miten me käytämme aineistoamme. Haastateltavien määrä saattaa vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. Haastateltaviamme oli neljä vanhempaa. Tarkoituksena oli haastatella kahden ryhmän vanhempia, mutta valitettavasti toiseen ryhmään ei saatu tarpeeksi motivoituneita osallistujia, jolloin ryhmä lakkautettiin kahden ensimmäisen kerran jälkeen.

Laadullisessa tutkimuksessa olennaista on luokittelujen tekeminen. Tutkimuksessa tulisi tulla esille luokittelujen perusteet. On kerrottava, millä perusteilla tutkija esittää omia tulkintojaan ja miten niihin on päätytty. Tässä auttaa se, että tutkimuslauseiden rikastuttamiseksi tutkimukseen kirjoitetaan haastatteluista suoria lainauksia. (Hirsjärvi ym. 2007, 227–228.)

Tutkimussuunnitelman laatiminen ennen haastattelua lisää tutkimuksen luotettavuutta. Käytettäessä teemahaastattelua suunnitteluvaiheen tärkeimpiä tehtäviä on haastatteluteemojen suunnittelu. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavat myös haastatteluvälineiden kunto ja litterointi pian haastattelun jälkeen. Haastattelupäiväkirjan pitäminen ja hyvien ja vaikeuksia tuottaneiden kysymysten kirjaaminen lisää myös tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi ym. 2000, 56, 119, 184.)

Käyttämämme haastattelunauhureiden kunto oli hyvä ja varmistimme haastatteluiden nauhoittamisen käyttämällä jokaisessa haastattelussa kahta nauhuria. Haastatteluiden litterointi alkoi pian sen jälkeen kun haastattelut olivat suoritettu. Tutkimuksemme luotettavuutta lisää haastattelupäiväkirjan laatiminen ja haastattelutilanteiden läpikäynti etukäteen. Haastattelupäiväkirjaan teimme merkintöjä jokaisen haastattelun kulusta ja siihen vaikuttaneista tekijöistä. Haastattelukysymyksiä laadittaessamme olimme yhteydessä projektityöntekijään Sanna Kiviseen ja opinnäytetyötämme ohjaaviin opettajiin. Olimme tyytyväisiä haastattelumme teemoihin ja teema-alueiden vapaamuotoisuuteen, jotta haastateltavien näkemykset asioista pääsisivät esille.

Opinnäytetyömme luotettavuutta heikentää se, ettemme esitettäneet haastattelukysymyksiämme. Esitestauksen kautta kysymysten asettelu olisi ehkä muuttunut. Ensimmäisen haastattelun jälkeen teimme pieniä muutoksia kysymysten asetteluun. Ensimmäisen haastattelun jälkeen osasimme myös valmistautua ja tehdä paremmin jatkokysymyksiä seuraaville haastateltaville. Olisimme voineet käyttää haastattelukysymysten laadintaan enemmän aikaa. Aikaa olisi voinut käyttää haastattelukysymysten tarkentamiseen ja hiomiseen, näin olisimme voineet hyödyntää

aineistoa paremmin. Tämä kertoo mielestämme meidän oppimisprosessistamme ja ammatillisesta kasvustamme.

9.6 Kehittämisehdotukset

Haastatteluista nousi esille paljon hyviä kehittämisehdotuksia. Tässä kappaleessa tuomme esille niitä kehittämisehdotuksia jotka nousivat haastatteluissa esille, sekä omia ehdotuksiamme ja jatkotutkimusaiheita.

Vanhemmat toivoivat, että ryhmä mahdollistettaisiin kaikille halukkaille. Tämä onnistuisi sillä, että ryhmätoimintaa lisättäisiin ja markkinoinnin luonteeseen kiinnitetäisiin huomiota. Vanhemmat toivoivat positiivista mainontaa. Haastateltavien mielestä olisi hyvä, etteivät ryhmään osallistuvat vanhemmat olisi samalta asuinalueelta. Jos ryhmän jäsenet asuvat samalla alueella, on vaarana se, että heidän lapsensa tuntevat toisensa ja tämä saattaa viedä tunteiden purun henkilökohtaisuuksiin. Tämä saattaa vaikuttaa myös luotettavuuden syntyyn ryhmässä.

Yhtenä suurena kehittämistarpeena nähtiin huostaanotetun lapsen/nuoren sisarus-ten tukeminen. Vanhemmat toivoivat välineitä huostaanoton käsittelyyn perheen muiden lasten kanssa. Lisäksi esiin nousi ajatus toiminnallisesta ryhmästä, jossa erilaisin toiminnallisina menetelmin käydään läpi huostaanottoon liittyviä tuntemuksia ja ajatuksia. Tämä auttaisi sisaruksia säilyttämään sisarussuhteen.

Ryhmän sisältöä koskien vanhemmat toivoivat ohjaajilta herkkyyttä keskustelun kulun seuraamisessa muun muassa huomioiden sitä, milloin on tarpeellista antaa vanhempien keskustelulle enemmän tilaa ja aikaa. Vanhemmat kokivat, että välillä hedelmällisestä keskustelusta siirryttiin toiseen aiheeseen liian aikaisin. Lisäksi vanhemmat toivoivat kirjallista materiaalia ryhmässä käydyistä aiheista, jotta aiheiden pohtimista olisi voinut niiden avulla jatkaa kotona.

Jäimme itse pohtimaan haastatteluiden jälkeen, että haastatteluissa ei millään tavalla tullut esille isien roolia huostaanotossa. Mietimme, että miten isät tulisi ottaa huomioon markkinoidessa vertaistukiryhmää? Olisiko esimerkiksi lapsen sijoituspaikka avainasemassa tavoitettaessa isiä ryhmän toimintaan? Pohdimme myös sitä, miten auttaa vanhempia, joilla on taustalla akuutti mielenterveys- tai päihdeongelma? Vanhempien pohdinnoissa nousi esille myös se, etteivät kaikki ihmiset koe ryhmätoimintaa luontevaksi tavaksi hakea ja saada apua. Mitä voidaan tarjota niille vanhemmille, jotka eivät halua osallistua ryhmätoimintaan?

Jatkotutkimusaiheina opinnäytetöihin ehdotamme toiminnallisen vertaistukiryhmän perustamista huostaanotettujen lasten sisaruksille. Mietimme myös oman ryhmän perustamista isille, sillä kynnys lähteä miehille tarkoitettuun toimintaan voi olla matalampi.

LÄHTEET

- Helminen, Marja-Liisa & Iso-Heiniemi, Mari 1999. Vanhemmuuden roolikartta. Käyttäjän opas. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Laki lastensuojelusta 2007/417. Viitattu 12.1.2008.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.
- Isokorpi, Tia & Viitanen, Päivi 2001. Tunnevoimaa! Tampere: Tammi.
- Kivinen, Sanna 2007a. Projektityöntekijä, Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto. Opiskelijamateriaalia. Viitattu 3.4.2007. Vastaanottaja Sanna Heikkinen. Yksityinen sähköpostiviesti. 19.3.2007. Tuloste tekijän hallussa.
- Kivinen, Sanna 2007. Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto. Projektin taustaa. Viitattu 26.1.2007. Tuloste tekijän hallussa.
- Kivinen, Sanna 2006. Voikukkia. Kasvatus- ja perheneuvontaliitto. Viitattu 6.11.2006. <http://www.suomenkasperi.fi/>. Tuloste tekijän hallussa.
- Koisti-Auer, Anna-Liisa 2000. SOS-lapsikyläsijoituksen monet kasvot. Huostaanottokriisin selvittely- projekti. Espoo.
- Koisti-Auer, Anna-Liisa 2002. "...vaikka elämä oli välillä jo tosi kunnossa." Huostaanottokriisin selvittely – projektin loppuraportti. SOS-lapsikylä ry. Espoo.
- Kopakkala, Aku 2005. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki.
- Krank, Arja. Vanhemmuus. Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 22.11.2006.
<http://www.lskl.fi>.
- Krister, Irene 2002. Vahvaan vanhemmuuteen. Hämeenlinna: Karisto.
- Kujala, Virpi 2003a. Eevan perhe -projekti. Näkökulmia päihteiden käytöstä kärsivien naisten/äitien ja heidän lastensa tukemiseen. Sininauhaliitto.

- Kujala, Virpi 2003b. Jaetun vanhemmuuden mahdollisuudet. Sijoitettujen lasten vanhempien ryhmätoiminnan opas. Helsinki: Sininauhaliitto.
- Kumpusalo, Esko. Sosiaali- ja terveyshallituksen raportteja. 8/1991. Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Kuokkanen, Ritva; Kivirinta, Mervi; Määttänen, Jukka; Ockenström, Leena 2005. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki.
- Kuuskoski, Eeva 2003. Vertaistoiminta osana ihmisyyttä. Teoksessa Jorma Niemelä & Virpi Dufva (toim.) Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kähkönen, Päivi 1991. Biologisen perheen huomioonottaminen lapsen huostaanotossa ja sijoituksessa. Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikön julkaisuja 2.
- Laakso, Riitta 1998. Ehdot selviksi. Pakkohoostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksia huostaanotosta ja ehdotuksia huostaanottomenettelyn parantamiseksi. Teoksessa Laakso, Riitta & Saikku, Peppi. Hyvä huostaanotto. 28/1998 STAKES:n tutkimuksia.
- Lastensuojelu. Viitattu 17.2.2008.
www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu
- Metsämuuronen, Jari 2001. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metadologia – sarja 4.
- Mikkonen, Irja 1996. Sairastuneiden vertaisryhmät ja terveydenhuollon ammattilaiset. Teoksessa Aila-Leena Matthies (toim.) Välittävät verkostot. Jyväskylä: Gummerus. 217–225.
- Määttä, Paula 2007. Sosiaaliohjaaja. Itäinen perhekeskus, Herttoniemen toimipiste. Henkilökohtainen tiedonanto.
- Niemelä, Hilikka 2000. Koti SOS-lapsikylässä -uusi mahdollisuus. Jyväskylä: Gummerus.
- Nousiainen, Kirsi 2004. Lapsistaan erillään asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.
- Nylund, Marianne 1996. Suomalaisia oma-apuryhmiä. Teoksessa Aila-Leena Matt-

- hies (toim.) Välittävät verkostot. Jyväskylä: Gummerus.193–205.
- Nylund, Marianne 2001. Kyyneleet ovat sallittuja. Esikko 1, 8-10.
- Nyyti Ry. Viha on osa tervettä tunne-elämää. Viitattu 4.6.2007.
http://www.nyyti.fi/linkit_ja_artikkelit/artikkelit/tunteet.htm#viha.
- Puolimatka, Tapio 2004. Kasvatus, arvot ja tunteet. Vantaa.
- Roos, Jeja-Pekka 1987. Suomalainen elämä: tutkimus tavallisten suomalaisten elämänkerroista. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Saarnio, Tuula 2004. Perhetyö lastensuojelutyössä. Teoksessa: Puonti, Anna-Maija., Saarnio, Tuula & Hujala, Anne. (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Svensber, Hanna 2007. Tarinoiden ja tunteiden jakaminen on Voikukkia-ryhmän sydän. KASPER (1-2), 13–15.
- Taskinen, Sirpa & Törrönen, Maritta 2004. Lastensuojelun käsitteistä ja tilasta. Teoksessa: Huostaanottokirja. Jyväskylä.
- Taskinen, Sirpa 2007. Lastensuojelulaki (417/2007) – Soveltamisopas. Helsinki: Stakes 2007.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Uusitalo, Tuula 2006. Kielletyt tunteet. Teoksessa Tunteiden rakkaus ja rikkaus. Avaimia tunteiden hallintaan. (toim.) Kaarina Määttä. Keuruu: Otava.108–130.
- Vilen, Marika, Leppämäki, Päivi & Ekström Leena 2002. Vuorovaikutuksellinen tutkiminen sosiaali- ja terveysalalla. Juva: WSOY .

LIITE 1

HAASTATTELUKYSYMYKSET

1. Ryhmän luonne ja toimivuus

- miten koit ryhmään tulon?
- miten koit henkilökohtaisista ja vaikeista asioista puhumisen ryhmässä? miten itse olet osallistunut keskusteluun ryhmässä?
- millainen ilmapiiri ryhmässä mielestäsi vallitsi?
- tuntuiko kokoontumiskertojen määrä sopivalta? oliko kaksi tuntia liian paljon vai liian vähän?
- miten olet kokenut ryhmän vetäjät?

2. Ryhmässä käsiteltävät aihealueet

- millaisia asioita käsiteltiin, mistä keskusteltiin, mitä ryhmässä tehtiin?
- saiko ryhmässä käydyissä keskusteluissa tukea omaan tilanteeseesi?
- mitkä ryhmässä käsiteltävät aiheet olivat mielestäsi olennaisia?
- vastasiko ryhmä odotuksiasi? mitä olisit kaivannut lisää ja mitä jättänyt pois?

3. Vertaistuki

- kuvaile mitä ryhmä on sinulle merkinnyt ja miten se on sinua tukenut? mitkä asiat koit tukea ja apua antavina?
- kuvaile miten vertaistukiryhmä on auttanut sinua selviytymään tässä elämäntilanteessa?
- missä vaiheessa huostaanottoa vertaistuki olisi hyödyllisintä, tuliko ryhmä oman elämäntilanteesi kannalta oikeaan aikaan?
- onko ollut helppo puhua lapsen huostaanotosta ja siihen liittyvistä tunteista?
- kenelle suosittelisit tällaista ryhmää?
- teitkö mielestäsi oikean valinnan tullessasi ryhmään?
- minkälaista apua huostaanotettujen lasten vanhemmille pitäisi mielestäsi olla?

4. Vanhemmuus

- miten vertaistukiryhmä on vaikuttanut sinun ja lapsesi väliseen suhteeseen?

5. Tulevaisuus

- millaisia eväitä olet saanut vertaistukiryhmältä tulevaisuutta varten?
- kuvaile: mihin oman elämän eri osa-alueisiin olet saanut tukea ryhmästä?
- mitä uutta ryhmä on tuonut elämääsi?

LIITE 2

HYVÄT VANHEMMAT

Olemme kaksi toisen ja kolmannen vuoden sosionomiopiskelijaa. Teemme opin-
näytetyötä Kasvatus- ja perheneuvontaliiton Voikukkia-projektissa. Työmme tarkoi-
tuksena on kerätä tietoa huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksista heille
järjestetystä vertaistukiryhmästä. Haluamme työssämme tutkia sitä, millaista tukea
vertaisryhmä vanhemmille antaa ja mitkä asiat vanhemmat kokevat tukea antavina.
Tavoitteenamme on tuoda esille vanhempien näkyvyyttä lastensuojelussa. Työm-
me kannalta olisi siis ensiarvoisen tärkeää, että saisimme haastatella ryhmään
osallistuneita vanhempia. Näin toimintaa pyritään kehittämään vanhempien tarpeita
parhaiten vastaaviksi.

Tietoa keräämme yksilohaastattelulla, aihealueina haastattelussa ovat: vanhem-
muus, vertaistuki, ryhmän luonne ja toimivuus, ryhmässä käsiteltävät aihealueet ja
elämänhallinta. Haastattelukysymykset tulevat näiltä aihealueilta, mm. miten ver-
taistukiryhmä on sinua tukenut? mitkä asiat olet kokenut apua antavina?

Haastattelun kesto on noin 1,5-2 tuntia. Tulemme käyttämään aineistoa työssäm-
me tavalla, jolla haastateltavien henkilöllisyys ei paljastu eikä ole tunnistettavissa.
Meitä koskee myös vaitiolovelvollisuus!

Terveisin Sanna Heikkinen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
p.040- 587 0923
sanna.heikkinen@student.diak.fi

Jessi Eriksson
Laurea-ammattikorkeakoulu
p. 040-747 0885
jessi.eriksson@laurea.fi

LIITE 3

Osallistun Sanna Heikkisen ja Jessi Erikssonin opinnäytetyöhön liittyvään yksilöhaastatteluun ____/____.2007.

Haastateltavan allekirjoitus

LIITE 4

SUORAT LAINAUKSET

PELKISTETYT ILMAUKSET

ALALUOKAT

YLÄLUOKAT

<p>"se oli tosi ihana semmonen hyväksyvä ja tukeva ja niinkun sä sait olla omine asioines just semmonen ku sä olit"</p> <p>"helppo sinne oli mennä, et kun ne työntekijät oli tääl kotona käyny, niin oli ainakin yks tuttu naama"</p> <p>"se oli semmonen hyväksyvä ja tukeva (ilmapiiri) ja niinkun sä sait olla omine asioines just semmonen ku sä olit"</p> <p>"meil oli siis tosi tiivis ja tosi hyvä ryhmä"</p> <p>"mun mielest kaikil oli kyl mahollisuus ottaa se oma tilansa siinä ja niin kun just et kunioitettiin toisiamme"</p> <p>"tuli semmosia mun mielestä hyviä kavereita löys sieltä ryhmästä ja sit on joku yhteinen asia joka yhdistää, niin must se oli tosi makee"</p> <p>"luottavainen ilmapiiri"</p> <p>"mun mielest se hitsautu niinkun ensimmäisen kerran jälkeen, että siel oli tosi kiva käydä"</p> <p>"ilmapiiri oli aivan ihana, se oli kyllä akka-energiaa pullollaan, hyvä ettei seinät hajoanu"</p> <p>"kaikki oli kokenu jotain tällasta niin ei tarvinnu esittää itseään parempaa, aikä voikaan"</p> <p>"lähinnä se oli sellasta tunnepohjasta, et minkälaisii tunteita se herättää et jos joku oli ihan raivona niin se sai tavallaan purkaa sen raivosa siinä"</p>	<p>Hyväksyvä ja kannustava ilmapiiri</p> <p>Voimaannuttava ilmapiiri</p> <p>Mahdollisuus tunteiden ilmaisuun</p> <p>Mahdollisuus olla oma itsensä</p>	<p>Hyväksyvä ja kannustava ilmapiiri</p>	<p>Voimaannuttava vertaistuki</p>
--	---	--	-----------------------------------

<p>"kun siihen ryhmään tulee, niin siihen täytyy ihan oikeesti sitoutuu, koska mä ainakin itse koin häiritseväks sen koska siel oli ihmisiä, jotka ei tullu. Se ryhmädynamiikka jotenkin hajoo ja sitten sitä rakennetaan aina uudestaan sen mukaan, mikä porukka on kasassa, tai just se mitä mä sanoin, et mun mielest on tärkeitä et sinne otetaan sellasii henkilöitä, ainahan elämäs tapahuu, sä et voi tietää et mitä sielt tulee, mut just et ei oo niin kun ihan pirusti niin kikkennäkösiä akuutteja ongelmii.."</p>			
<p>"nääh kriisin eri vaiheet, missä sillä hetkellä ajattelisit että itse olet, missä lapsi, ne käsiteltiin eri kerralla lapsen ja aikuisen kautta"</p> <p>"ainaki kriisin vaiheet tuki joo ja sillein kylhän ne kaikki nääh jollain tavalla avas uusia perspektiivejä niin kun asialle"</p> <p>"ja sithän meil oli ne säätilakortit ja sit meil oli kissanaamoja aina siinä lopussa ja tota meil oli tämmösiä erilaisii juttuja ja sit oli jotkut kolmannet kortit vissii viel, mis oli erilaisii kuvii, kuvii mitä käytettiin erilaisten tavallaan tunnetilojen ilmaisemiseen"</p> <p>"se anto jokatapauksessa tukea vanhemmuuteen ja asioiden läpikäymiseen ja tämmöseen, et ne oli hyvin oleellisesti tähän liittyviä asioita"</p> <p>"ja sit niil oli aina joku otsikko, josta alettiin puhumaan"</p> <p>"kaikki liitty tähän huostaanottoon ja niinkun lapsen tunteisiin, mitä herättää tää tilanne sitten aikuisen tunnemaailmassa ja sitten aika paljon pohdittiin niitä jokaisen henkilökohtaisia, miten asiat on käyny ja miten tällä hetkellä on asiat niis paikois mis kaikkien lapset on ja tota oo ja niitä korttepelejä.."</p>	<p>Ryhmäläisten valinta</p> <p>Muut ryhmäläiset</p> <p>Kriisin vaiheet</p> <p>Erilaiset kortit</p> <p>Kannustus ja ohjaaminen oman tilanteen prosessointiin</p>	<p>Ryhmässä käsiteltävät aihealueet</p>	

<p>"et mun mielestä se ei ollu mikään konkreettisesti kurssi että näin selviydyt tästä huostaanotosta et joku survivor- kurssi niin kun et näin kun aattelet niin kaikki on hyvin, et siin enemmän haettiin sitä et ihminen alkaa itte ajattelemaan niitä asioita ja tavaltaan työstämään sitä prosessia et mun mielestä se oli sillä tavalla ihan makeeta, mutta henkisesti tosi raskasta "</p> <p>"must oli aivan ilahduttavaa niin kun semmonen, et aikuistenkin jutuissa käytetään kortteja, et niin kun mun mielestä se oli se niin kun elähdytti sitä touhuu jotenki"</p> <p>"et siin enemmän haettiin sitä et ihminen alkaa itte ajattelemaan niitä asioita ja tavaltaan työstämään sitä prosessia et mun mielestä se oli sillä tavalla ihan makeeta mutta henkisesti tosi raskasta"</p>			
<p>"niil oli (ohjaajilla) paljo sellasta asiaa. Asiaa, mistä sai ite ajattelemista, niil oli ihan hyviä juttuja"</p> <p>"ohjaajat oli hyviä tyyppejä"</p> <p>"niillä (ohjaajilla) oli sellasta runkoo, muuten se voi helposti lähtee leviämään liikaa käsiä, liikaa ihmisten yksityiselämään ehkä"</p> <p>"ne piti meijät ainakin silleen kuosissa, välillä tuppas vähä rönsyilee kun meil oli hauskaa ja tota ne toi taas sellasi toisenlaisii näkökanto, semmosii niin kun tavaltaan mitä ammatti-ihmiset voi tuoda, et niin kun semmoset ihmiset, jotka ei oo sitä asiaa läpikäyny eikä kato sitä niin läheltä"</p> <p>"sehän on nyt ehdoton edellytys tommoselle ryhmälle, et siel on ihmiset jotka tietää, tuntee asiansa"</p>	<p>Ohjaus ja asiantuntijuus</p> <p>Eri näkökulmien esille tuonti</p>	<p>Asiantuntijuus ryhmässä</p>	

<p>"mielenkiinnolla kuunneltiin et mitä kukin kertoo, et niinku ja vähän kun miten niist on selvinny et sais niinkun itelleen ehkä siitä sitten uusia tapoja taas käsitellä asiat"</p> <p>"sitä voi ajatella, että miten tuo on jaksanu ja kyllä mäkin selviän, se on kyllä hyvä kuulla niitä juttuja"</p> <p>"sit kun tavallaan ties, et ne kaikki ihmiset on saman asian niinkun jossain vaiheessa menossa, niin päinvastoin niinkun pystyy omilla kokemuksilla toisille ihmisille antaa jotain, niin eihän se oo niin kuin multa pois"</p> <p>"mulle se oli henkilökohtasesti vaikeeta puhua mun omista asioista, saatika sitten ventovieraille ihmisille. Mut sit ku oppi luottaa siihen ryhmään ja niin kun ihmisiin ku ties ettei ne puhu mun asioista kenellekään"</p> <p>"kyl sitä alko avautuu pikkujiljaa enemmän ja enemmän"</p> <p>"toivon ainakin, et mä osallistuin tukemalla muita, ymmärtämällä ja sillai antamalla lohtuu tavallaan kun jollain muulla oli vaikeeta ja itel ei ollu vaikeeta, et niinkun sellasella läsnäololla toivon että saatto antaa toisille jotain"</p> <p>"me vaihdettiin muutamia yhteystietoja, et kyl se niin kun, et joku on niinkun kokenu samallaisia tunteita ja käyny läpi, niin ne tietää. Ei sitä voi tietää kukaan muu"</p> <p>"must on tavallaan makeeta, kun jäi ne kaverit et voidaan kommunikoida, soitella ja muuta et on niin kun olemassa niitä ihmisiä joihin voi tukeutua, ne tietää mistä puhutaan"</p> <p>"et kyllä mä sain sitä pahaa oloa, kun oli monesti paha olo kun lähti sieltä, kun oli</p>	<p>Ryhmäläiset voimavarana</p> <p>Vertaistuki</p>	<p>Vertaistuki</p>	
---	---	--------------------	--

<p>aristavia asioita käsitelly"</p>			
<p>"mun mielest se pitäis alottaa heti, heti kun se huostaanotto tapahtuu, koska minullekin henk.kohtaisesti kävi niin, että mä yksinäni täällä torpassa yli vuoden ollu. Ketään ei oo kiinnostanu miten mä voin, kaikki vaan toittaa että lapsella on olevinaan kaikki hyvin ja kun silläkään ei kaikki oo hyvin"</p> <p>"siinä vaiheessa ku multa viedään lapsi pois, niin mä olisin kaivannu siinä tilanteessa tukee"</p> <p>"olen sitä mieltä että silloin kun se tilanne on ihan akuutti niin siit ei oo mitään iloa, koska sä et pysty antaa itestäs yhtään mitään, etkä sä kyllä saakaan keneltäkään muultakaan yhtään mitään, että mä sanon nyt sellasesta kolme kuukautta, se on hyvin yksilöllistä tietysti, et miten ihminen käsittelee asioita ja kuinka sokki se on kaikki kun se asia tulee, et tuleeks se kun salama kirkaalta taivaalta vai onks sitä mahdollisesti pystyny työstämään jo ja kaikkee"</p> <p>"et sä pystyt tavallaan kun on niit tapaa-misii, niin sä pystyt keksittymään siihen, et se ei kyllä, et se vie sekä multa et siltä ihmiseltä, jolla on monta akuuttii ongelmaa, niin se vie kyl aika paljon voimii, se vaikuttaa koko ryhmään sitten"</p> <p>"kyl se on tavallaan sellanen tunne, et se on voimavara, et et mä voin ottaa yhteyttä niihin ihmisiin."</p>	<p>Yksinäisyys</p> <p>Avun saannin vaikeus</p> <p>Avun saannin ajoitus ja yksilöllisyys</p>	<p>Yksin jääminen</p>	
<p>"kyl mä niinku tavallaan niinkun ennen en niin hyväksyny itselleni mitään iloa, et on hirveen niinkun, että niin kun minun lapseni on hukassa, niin ei mullakaan, niin mullakin pitää mennä kans..mun pitää olla surullinen</p>	<p>Positiivisten tunteiden kieltäminen itseltä</p>	<p>Syylästävästä tunteista irtautuminen</p>	

<p>ja masentunut ja mä en voi olla tyytyväinen elämäni"</p> <p>"mä oon niin kun siitä päässy ettei se auta vaikka mä seisoin päälläni täällä ja itkisin niin kun kaiket päivät, niin ei se auta..."</p> <p>"et mä aattelin et vitsi mul on ihan oikeus olla surullinen, mul on oikeus itkee, mul on oikeus olla hiljaa töissä ja kaikkee, et kukaan ei voi mulle sanoo et sehän meni jo."</p> <p>"et silleen mä annoin itselleni oikeuden käydä ne kaikki tunteet läpi mitä siihen liittyy, et se oli se paras eväs, et mä elän mun omaa elämää ja kukaan ei voi mitätöidä niitä asioita mitä mun elämässä tapahtuu"</p> <p>"mut et ehkä sille tunnepuolelle sai paljon ajateltavaa, et sitä on ehkä työstänyt tän ryhmän myötä ja tavallaan alkanu hyväksymään näitä omia ajatuksia ja tunteita ja koko sitä tilannetta"</p> <p>"joo, et on päässy jo vähän sellasesta itsensä syylistämisestä niin kun eroon. "</p> <p>"rupesin ymmärtää mun lasta paremmin et mitä hänen tunne-elämässä tapahtuu. Et osas sit välil tietää et miks se kiukuttelee mulle kun se tulee viikonlopuks kotia"</p> <p>"sit voi ajatella, että miten tuo on jaksanuja kyllä mäkin selviän, se on kyllä hyvä kuulla niitä juttuja"</p> <p>"niin kyllähän jollain lailla oma käytös ja oman itsensä kohtelemisen ja arvostamisen muuttuu tommosen jälkeen että, et kylmä uskon et se on varmaan niinkun monessa muussakin vaikuttanu"</p>	<p>Elämäntilanteen hyväksyntä</p> <p>Tunteiden läpikäynti</p> <p>Vaikeiden asioiden käsittely</p> <p>Oman elämän mitätöinti</p> <p>Oikeus tunteiden läpikäyntiin</p> <p>Omien tunteiden hyväksyntä</p> <p>Syyllisyyden tunteista irtautuminen</p> <p>Lapsen tunneskaalojen ymmärrys</p> <p>Voimaantuminen</p> <p>Toivo</p> <p>Toivon luominen</p>	<p>Omien tunteiden läpikäynti ja hyväksyntä</p>	<p>Tunteiden läpikäynnin merkitys</p>
---	--	---	---------------------------------------

<p>"kun lapsi laitetaan huostaan, niin kyllä mä koen jollakin tavalla että mä oon sivussa semmosesta vanhemmuudesta ja tota pitäas olla joku siinä välissä"</p> <p>"...väli oli sellanen tunne, että ooks mä täysin epäonnistunu kasvattajana...jollakin tavalla mä en sitä enää yhtään enää miettiny, et varmaan tolla jutulla oli suuri merkitys"</p> <p>"...ehkä se et mä arvostan mun lapsii enemmän, koska mä muistan taas et mitä hitto ne on joutunu kuitenkin kärsii joskus, et mä jotenki lellinkin niitä enemmän ja kaikkee, pönkitän huonoo omaa tuntooni tai jotain."</p> <p>"Arvostan lapsiani, koska ei se aina ole itsestänselvyys. Ei kukaan hullukaan jaksaa pitää lastaan aina korkeella, et pitää saada itseensäkin ajateltu tai jotain. Ei tarte aina olla niin 10 äiti."</p> <p>"Mä osaan ehkä käsitellä tai ymmärtää sitä lasta paremmin ja hänen niinkun tunnekaaloja että niinkun kylhän se väkisinkin vaikuttaa munkin käyttäytymiseen tavallaan että ei välttämättä hermostu joka asiasta kun näkee, että toinen on vaikka hermostunu..."</p>	<p>Sivuutettu vanhemmuus</p> <p>Vanhemmuus</p> <p>Lasten arvostaminen</p>	<p>Vanhemmuus ja suhde lapsiin</p>	<p>Vanhemmuuden jälleerakentuminen</p>
---	---	------------------------------------	--

Pelkistettyjä ilmauksia yhdistämällä muodostui alaluokkia, joita yhdistämällä saimme yläluokat.

Alaluokat

Yläluokat

Hyväksyvä ja kannustava ilmapiiri
Ryhmässä käsiteltävät aihealueet
Asiantuntijuus ryhmässä
Vertaistuki
Yksin jääminen

Voimaannuttava
ryhmädynamiikka

Syällistävästä tunteista irtautuminen
Omien tunteiden läpikäynti ja hyväksyntä

Tunteiden läpikäynnin
merkitys

Vanhemmuus ja suhde lapseen

Vanhemmuuden
jälleenrakentuminen